

RAKKAUDEN AMMATTILAISENA OPPILAITOKSESSA

Selvitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työstä

Nea Kivistö

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin

virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kivistö, Nea. Rakkauden ammattilaisena oppilaitoksessa. Selvitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työstä. Helsinki, kevät 2016, 76 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaista diakoniakäsitystä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työ ilmentää. Suomessa diakoniatyö on pitkään mielletty auttamistyöksi, mutta uudemman tutkimuksen valossa diakoniaa voidaan tarkastella laajemminkin mielessä. Myös ajankohtainen diakonin vihkimysvirkaa koskeva keskustelu viittaa siihen, että diakoniaa on syytä pohtia laajemminkin.

Tutkimuksessa selvitettiin oppilaitosdiakonien työnkuvaa ja sen kautta pohdittiin, mitä oppilaitosdiakonia eli oppilaitosdiakonien tekemä työ on. Suomessa toimii yli 50 päätoimista oppilaitostyöntekijää, joista seitsemän on oppilaitosdiakoneja. Mielenkiintoinen huomio oli, että oppilaitostyössä toimivat oppilaitosdiakonit eivät kaikki ole koulutukseltaan diakoniatyöntekijöitä, vaan osalla on kirkon nuorisotyönohjaajan koulutus. Oppilaitosdiakonit työskentelevät sekä toisen asteen oppilaitoksissa että korkeakouluasteella. Oppilaitosdiakoniaa ei ole tutkittu erityisen paljon, joten opinnäytetyö tuo uutta tietoa aiheesta.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, joka noudatteli etnografisen tutkimuksen periaatteita. Tutkimuksen aineisto kerättiin sekä avoimin haastatteluin että aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen perehtymällä ja niiden pohjalta rakennettiin kuvaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työstä. Haastattelut olivat asiantuntijahaastatteluja ja toimivat työn tietosisällön rakentamisessa. Aineiston esittämisen ja analyysin apuna käytettiin teemoja, jotka muotoutuivat aiheeseen liittyvän kirjallisuuden, haastattelussa käytettyjen kysymysten sekä haastatteluista kerätyn aineiston kautta.

Tutkimuksen perusteella voi todeta, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työnkuva on hyvin monimuotoinen. Oppilaitosdiakonien kertomuksissa omasta työstään ilmenee sekä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia – työn sisältö määrittyy sekä työntekijän tekemien valintojen että oppilaitosyhteisön tarpeiden mukaisesti. Käytännössä työ on kuitenkin hyvinvoinnin edistämistä oppilaitosyhteisössä, ja siihen kuuluu muun muassa henkilökohtaisia keskusteluja, neuvontaa, tukea ja konkreettista avustamista sekä yhteistyötä oppilaitoksen henkilökunnan kanssa, kriisityötä ja erilaisissa tapahtumissa mukanaoloa. Työ painottuu nimenomaan auttamis- ja hyvinvointityöhön, vaikka työtehtävät ovatkin monenlaisia. Työtä voi kuitenkin tarkastella myös siitä näkökulmasta, että oppilaitosyhteisössä esimerkiksi oppilaitosdiakoni määrittellään usein kirkon edustajaksi samalla tavalla kuin vaikkapa pappi, nuorisotyöntekijä tai kanttori. Näin ollen oppilaitosdiakoni on myös muun muassa eräänlainen kristinuskon ja kristillisen rakkauden lähettiläs ja ammattilainen.

Asiasanat: diakonia, diakonit, etnografia, haastattelut, oppilaitosdiakonia, oppilaitosdiakonit, oppilaitostyö

ABSTRACT

Kivistö, Nea.

Couriers of Christian Love in Educational Institutions. A Report on the Work of the Deacons of the Evangelical Lutheran Church of Finland in Educational Institutions.

76 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the study was to describe the diaconal work that is done by deacons of the Evangelical Lutheran Church of Finland in various educational institutions. In addition, the purpose was to analyse what kind of diaconal work the deacons' work in the educational institutions represents.

In the study the content of the work of the deacons who work in educational institutions was determined and the nature of the diaconal work in the institutions was discussed. There are over 50 employees of the church who work in educational institutions in Finland and seven of them work as deacons. However, some of them have the qualification of a church youth worker.

The study was qualitative and its orientation can be regarded as ethnographic. The material was collected through open interviews and literature. The seven deacons were interviewed, as well as a specialist from the Church Council. The material was presented and analysed through specific themes.

It was noted that the work of the deacons in educational institutions is diverse and it includes various activities, depending on the employee and the actual working place, in other words the educational institution. Both similarities and differences can be noted in the deacons' descriptions of their work. However, the focus is on supporting the well-being of the students and the personnel by various methods, such as private conversations, counselling, financial aid, cooperation with the personnel, crisis intervention and participating in events. It can also be stated that there is not much difference in the way that deacons, in comparison to priests, church youth workers and cantors, for example, represent the church in the educational institutions. Hence the deacons who work in educational institutions can also be regarded as couriers of the Christian love in their working place.

Keywords: deacon, diaconia, ethnography, interview, work in educational institutions

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1 Diakonia	8
2.1.1 Yleistä diakoniasta	8
2.1.2 Diakonia ja diakonin virka Raamatussa.....	9
2.1.3 Diakonian ja diakonin viran kehitys	12
2.1.4 Diakonian kehitys Suomessa.....	15
2.1.5 Diakoniatyö Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 2010-luvulla.....	17
2.1.6 Diakonaattiuudistus ja sitä koskeva diakonianäkemys	19
2.2 Kirkon erityistehtävät ja oppilaitostyö.....	21
3 SELVITYKSEN TAVOITE, TUTKIMUSMENETELMÄT JA AIKAISEMPI TUTKIMUS	26
3.1 Tavoite.....	26
3.2 Tutkimusmenetelmät: aineistonkeruu ja analyysi.....	26
3.2.1 Etnografinen tutkimus.....	26
3.2.2 Asiantuntijahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	28
3.2.3 Prosessikuvaus	30
3.3 Aineisto	33
3.4 Aikaisempi tutkimus ja muut julkaisut	34
4 OPPILAITOSDIAKONIA SUOMESSA	37
4.1 Ketkä toimivat oppilaitosdiakoneina?.....	37
4.2 Missä oppilaitosdiakonit työskentelevät?	38
4.3 Oppilaitosdiakoni – opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointia varten	40
4.3.1 Oppilaitostyön tavoitteita ja sisältöjä.....	40
4.3.2 Tikkurilan seurakunnan oppilaitosdiakonin työnkuva	41
4.3.3 Porin seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva	42
4.3.4 Jyväskylän seurakunnan oppilaitosdiakonin työnkuva	44
4.3.5 Oulun seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva.....	45
4.3.6 Tampereen seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva.....	46
4.3.7 Savonlinnan seurakunnan nuorisodiakonin työnkuva.....	47

4.3.8 Vantaan seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva	48
4.4 Oppilaitosdiakoni – työtoveri.....	49
4.5 Kohtaamiset ja keskustelut oppilaitosdiakonin kanssa	51
4.6 Oppilaitosdiakoni – kirkon edustaja	53
4.7 Oppilaitosdiakoni muiden oppilaitostyöntekijöiden rinnalla.....	54
4.8 Paikallisseurakunnan diakoniatyö vs. oppilaitosdiakonia.....	55
5 POHDINTA	57
5.1 Yleistä pohdintaa tuloksista	57
5.2 Luotettavuus ja eettisyys	62
5.3 Ammatillinen kasvu	64
6 LOPUKSI.....	66
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	67
LIITE 1: Haastattelukysymyksiä oppilaitosdiakoneille.....	75
LIITE 2: Haastattelukysymyksiä kirkkohallituksen asiantuntijalle	76

1 JOHDANTO

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tehtävänä on julistaa Jumalan sanaa, jakaa sakramenteja, levittää evankeliumia ja edistää lähimmäisenrakkauden toteutumista (Kirkkolaki 1993/1054). Diakoniatyö on osa kirkon tehtävää ja sen tarkoituksena on tukea erityisesti niitä, ”joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta” (Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993; Kuusimäki 2012, 11–12). Kreikankielinen sana *diakonia* ja sen johdokset viittaavat palveluun tai palvelutehtävään (Kuusimäki 2012, 12–13). Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa diakonia nähdään palveluna, joka on yleisesti ottaen kaikkien seurakuntalaisten tehtävä (Latvus & Elenius 2007, 13–14; Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 16, 19), mutta siihen liittyvää seurakunnan virkaa hoitavat soveltuvan koulutuksen saaneet henkilöt (Gothóni 2012, 191). Virkaan pätevöittävät joko sosionomin tai sairaanhoitajan opinnot ammattikorkeakoulussa sekä niihin liitetyt piispainkokouksen määrittelemät teologiset ja diakoniset opinnot (Gothóni 2012, 191).

Oppilaitostyö on yksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon erityistehtävistä, joita kirkko hoitaa yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Tarkoituksena on tehdä etisivää työtä, toisin sanoen löytää avuntarvitsijat, jotka eivät itse välttämättä löytäisi seurakuntaa. (Gävert ym. 2014, 4.) Oppilaitostyötä tekevät työntekijät kirkon eri työaloilta – oppilaitoksissa työskentelee esimerkiksi oppilaitospappeja ja oppilaitosdiakoneja – ja tavoitteena on edistää sekä opiskelijoiden että henkilökunnan hyvinvointia (Kirkkohallitus i.a.a; Vantaan seurakunnat i.a.). Oppilaitostyön ohella kirkon erityistehtäviä ovat muun muassa sairaalasielunhoito ja perheneuvonta (Gävert ym. 2014, 4). Suomessa on noin 100 vähintään 20 prosenttia työajastaan oppilaitostyöhön käyttävää työntekijää (Murtovuori 2016a). Päätoimisia oppilaitostyöntekijöitä, toisin sanoen henkilöitä, joiden työajasta suurin osa on oppilaitostyötä, on 50–60 (Murtovuori 2016a; Murtovuori 2016b). Päätoimisia oppilaitosdiakoneja on seitsemän (Murtovuori 2015).

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen seurakunnan oppilaitostyöntekijän työtä oppilaitosdiakonin näkökulmasta. Käytännössä keskityn pohtimaan oppilaitosdiakonin luonnetta, sillä vaikka Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa diakonia nähdään yleensä sosiaalis-karitatiivisena avustustyönä (ks. luvut 2.1.4 ja 2.1.5), diakonia voidaan käsittää myös laajemmassa mielessä. Lisäksi pitkään jatkunut keskustelu diakonin virasta, diakonaa-

tista, viittaa siihen, että nimikettä diakoni ja ilmiötä diakonia on syytä pohtia tarkemmin käytännön työn kautta. Työllä etsin vastausta kysymykseen siitä, minkälaista diakonia-käsitystä oppilaitosdiakonia edustaa. Ammatillisen kehittymiseni kannalta oppilaitosdiakoniaan perehtyminen on merkittävää ja tarpeellista, sillä oppilaitosdiakonia on yksi työala, johon haluaisin työelämässä suuntautua.

Oppilaitosdiakoniaan liittyvä kysymys on tärkeä myös yleisellä tasolla, sillä kirkon työntekijöiden on hyvä tietää, mitä heiltä tietyissä työtehtävissä odotetaan ja mitä tietyt työtehtävät sallivat. Lisäksi moni oppilaitosyhteisön jäsen ei tunne oppilaitostyöntekijöitä eikä heidän rooliaan yhteisön osana (Tuominen & Kovács 2014, 146), joten myös oppilaitostyön kehittämisen ja tunnetuksi tekemisen kannalta on tärkeää olla selvillä siitä, mitä kirkon oppilaitostyö, tässä tapauksessa oppilaitosdiakonia, pohjimmiltaan on. Seurakunnan eri virkoihin kouluttautuneiden muodollisen koulutuksen merkitystä oppilaitostyössä on syytä pohtia, jotta oppilaitostyö toteuttaisi sekä seurakunnan että yhteistyökumppanin tavoitteita ja tarpeita. Ylipäänsä vaikuttaa siltä, että oppilaitosdiakoniaa ei ole tutkittu erityisen paljon, joten sitä koskeva tutkimus on kaikin puolin tärkeää.

On huomioitava, että kirkon oppilaitostyöllä viitataan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tekemään opiskelu- ja työhyvinvointia tukevaan työhön erityisesti toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa (Kirkkohallitus i.a.a; Malkavaara 2013, 405). Seurakunnat tekevät yhteistyötä myös peruskoulujen ja lukioiden kanssa, jolloin tavoitteena on toteuttaa yhteistä kasvatustehtävää (Kirkkohallitus i.a.d). Jälkimmäisestä yhteistyöstä käytetään käsitettä kirkon koulutyö tai kouluyhteistyö (Malkavaara 2013, 405; Kirkkohallitus 2014b). On myös syytä lisätä, että tässä opinnäytetyössä käsite kirkko viittaa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon, jollei muuta ole mainittu.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Diakonia

2.1.1 Yleistä diakoniasta

Kuten luvussa 1 on mainittu, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyön tarkoituksena on olla erityisesti niiden tukena, jotka eivät saa muualta apua (Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993). Diakoniatyö on siis avustustyötä vähäosaisten tai muuten epäedullisessa asemassa olevien ihmisten hyväksi (Kuusimäki 2012, 12–13). Kirkon diakoniatyössä ihmistä autetaan kokonaisvaltaisesti, ja siihen voi sisältyä niin hengellistä, henkistä, aineellista, sosiaalista ja terveydellistä tukemista sekä toimintakyvyn tukemista kuin diakoniakasvatusta ja yhteiskunnallista vaikuttamistakin. Työ on sosiaalis-karitatiivisesti painottunutta, toisin sanoen siinä korostuu niin yhteiskunnallinen vaikuttaminen kuin yksilöihin tai yhteisöihin keskittyvä huolenpito. (Kuusimäki 2012, 12–13.) Suomalaisen diakoniatyön taustalla ovat muun muassa 1800-luvun sosiaalisen herätyksen aikana tehdyt saksalaiset tulkinnat diakonian luonteesta. Diakoniaa perusteltiin Raamatun teksteillä, joiden sisältö tulkittiin sosiaalis-karitatiivisesta näkökulmasta. (Latvus 2007, 52–53.)

Diakonia voidaan kuitenkin käsittää nykypäivänä hyvin eri tavoin ja yleisesti ottaen sillä voi olla karitatiivisen ja yhteiskunnallisen ulottuvuuden tai tehtävän lisäksi katekeettinen, liturginen, missionaarinen, pastoraalinen tai vaikkapa ekologinen painotus (Kuusimäki 2012, 12). Veikkola (2002, 115) luettelee edellä mainituista kaikki, ekologista diakoniaa lukuun ottamatta, ja toteaa, että tärkeimpinä tehtävinä voidaan pitää diakonian karitatiivista, sosiaalista, pastoraalista, katekeettista ja liturgista funktiota.

Karitatiivista tehtävää pidetään usein diakonian perustehtävänä. Se viittaa lähimmäisenrakkauteen perustuvaan auttamistyöhön, joka voi olla sairaanhoitoa, sosiaalista apua tai esimerkiksi aineellista avustamista. Diakoniatyön sosiaalinen funktio limittyy siis karitatiiviseen funktioon. Karitatiivinen tehtävä on läheisesti yhteydessä myös diakoniatyön

pastoraaliseen luonteeseen, joka käytännössä tarkoittaa sielunhoitoa. (Veikkola 2002, 115–117.) Katekeettinen eli pedagoginen tehtävä taas tarkoittaa seurakunnan kasvattamista diakonian harjoittamiseen, ja kyseinen tehtävä ilmenee käytännössä muun muassa rippikoulun diakoniaa käsittelevillä oppitunneilla ja erilaisissa diakoniatyön piireissä. Myös lähetystyö kirkon yhteisenä tehtävänä nivoutuu osaksi diakoniaa, vaikka diakonian edellytyksenä ei olekaan kristinuskoon kääntyminen. Liturginen eli jumalanpalvelukseen liittyvä tehtävä viittaa esimerkiksi siihen, että diakoniatyöntekijät ovat mukana toimittamassa jumalanpalvelusta ja avustamassa esimerkiksi ehtoollisenjaossa. (Veikkola 2002, 117–118.)

Diakonia on monissa yhteyksissä tulkittu muiden auttamiseksi, vaikka tutkimusten mukaan se voi viitata yleisesti johonkin palvelutehtävään (Kuusimäki 2012, 12). Seuraavissa luvuissa tarkastelen diakonian ja diakonin viran kehittymistä. Lisäksi esittelen diakoniatyön käytäntöä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 2010-luvulla.

2.1.2 Diakonia ja diakonin virka Raamatussa

Luterilaisessa kirkossa diakonia on käsitetty yleisesti sosiaalis-karitatiivisena palveluna, mutta tutkimukset ovat osoittaneet, että raamatuntekstien tulkinta kyseisestä näkökulmasta ei ole yksiselitteistä (Latvus 2007, 52–53; Latvus 2009, 36–37). Yleisesti ottaen diakonia-nimike perustuu kreikankieliseen sanaan *diakonia* ja sen johdannaisiin. Sana merkitsee palvelua tai ylipäänsä jonkin tehtävän suorittamiseen osallistumista. (Latvus 2007, 53; Kuusimäki 2012, 12–13; Collins 2014, 8.) Sanan johdannaisista verbi *diakonein* viittaa palvelemiseen, substantiivi *diakonos* taas palvelijaan (Kuusimäki 2012, 13). Diakonos voi kuitenkin viitata myös esimerkiksi viestinviejään (eng. *messenger*) tai virkamieheen (eng. *official*) (Collins 2014, 8). Tässä luvussa tuon esille huomioita diakonia-käsitteestä ja sosiaalis-karitatiivisesta diakoniasta lähinnä niin sanotun post-collinsilaisen keskustelun näkökulmasta (vrt. Malkavaara 2015, 16).

Diakonia-sanaa on tulkittu sosiaalis-karitatiivisesta näkökulmasta 1800-luvulta nykypäivään asti (ks. luku 2.1.3). Keskustelu uudenaikaisista tulkinnoista syntyi kuitenkin 1990-luvun alussa australialaisen tutkijan John N. Collinsin väitöskirjasta, jossa hän

tutki diakonia-käsitettä sekä Raamatussa että muussa antiikin kirjallisuudessa. Collins totesi diakonin olevan antiikin kirjallisuudessa muun muassa viestinviejä, erityisessä tai kunniatehtävässä oleva henkilö, kotitöiden tekijä ja lähettiläs. Raamatussa diakonia-käsitettä käytetään Collinsin mukaan samaan tapaan: näin ollen seurakunnassa työskentelevä diakoni on esimerkiksi Jumalalta tehtävän saanut sananjulistaja ja ylipäänsä Jumalan valtuuttamassa tehtävässä oleva henkilö. (Kopperi 2015, 224–226.) Diakonian voi siis nähdä ennemminkin palveluna suhteessa johonkin tehtävään kuin palveluna ”alistussuhteessa johonkin henkilöön” (Kuusimäki 2012, 12–13).

Vanhassa testamentissa ei sen kirjoituskielen, heprean, vuoksi esiinny termiä diakonia, paitsi kreikankielisessä Septuaginta-käännöksessä. Tuolloin termillä diakonos viitataan hovin virkamiehen hallinnollisiin tehtäviin. (Latvus 2007, 54–55.) Vanhassa testamentissa huolenpito muista korostuu kuitenkin useassa yhteydessä: teksteissä on havaittavissa muun muassa yhteiskuntakritiikkiä ja ihmisen kokonaisvaltaiseen huolenpitoon kehottamista. Huolenpito kohdistuu usein oman kansan jäseniin, mutta varsinkin nykypäivän näkökulmasta voisi ajatella, että kehotukset kohdistuvat myös oman kansan ulkopuolisiin henkilöihin – Jumalan luomistyö kuitenkin käsitetään universaalina asiana. (Latvus 2007, 55–57.)

Vanhan testamentin kuvaamana aikana kuningas ja profeetat toimivat usein oikeudenmukaisuuden ja yhteisvastuullisuuden puolestapuhujina, mutta koko yhteisöä rohkaisiin ottamaan vastuu kaikkien hyvinvoinnista. Esimerkiksi Mooseksen kirjoissa on säädöksiä, joilla pyrittiin turvaamaan vähäosaisten inhimilliset elinolot. (Latvus 2007, 57; Räisänen 2007, 39–40.) Vanhassa testamentissa ei kuitenkaan suoranaisesti ole sosiaalis-karitatiivista diakonian virkaa, vaikka sosiaalis-karitatiiviset tehtävät ovat olleet merkittäviä ”Jumalan luomassa maailmassa ja uskonyhteisössä” (Latvus 2007, 57).

Modernin, sosiaalis-karitatiivisen diakonian perusteena pidetään yleensä Uuden testamentin tekstejä (Latvus 2007, 52–53). Esimerkiksi Apostolien teoissa (6:1–6) kuvataan alkuseurakunnan ongelmatilanne, joka koskee avustusten jakamista seurakunnan kreikankielisiin kuuluville leskille. Ratkaisuksi ongelmaan seurakuntaan nimitetään seitsemän miestä ottamaan vastuu aineellisen avun jakamisesta, jolloin Jeesuksen opetuslapset, apostolit, pystyvät keskittymään Jumalan sanan jakamiseen (Ap.t. 6:1–6; Veijola

2002, 13). Tehtävään asettamisen kuvataan tapahtuneen siten, että apostolit rukoilivat miesten puolesta ja ”panivat kätensä heidän päälleen” (Ap.t. 6:6; Veijola 2002, 13). Edellä mainitun tekstikatkelman on usein tulkittu kuvaavan ensimmäisten diakonien virkaanasettamista. Monen tutkijan mukaan Apostolien tekojen tekstikatkelmassa on kuitenkin kyse kieli- ja kulttuuririidasta, jonka seurauksena seurakuntaan valitaan tietyt henkilöt vastaamaan erityisesti kreikkaa puhuvien seurakuntalaisten asioista. Kyseiset seitsemän miestä toimivat muun muassa julistustehtävissä. Sen sijaan Raamatun teksteistä ei käy ilmi, että heidän vastuulleen olisi kuulunut sosiaalis-karitatiivisia tehtäviä. (Latvus 2009, 38–39.)

Edellä mainitussa Apostolien tekojen kuudennen luvun katkelmassa ei myöskään esiinny palvelijaan viittaavaa diakonos-sanaa (Latvus 2007, 64; Latvus 2009, 38). Siinä kuitenkin käytetään palvelemista merkitsevää verbiä diakonein ja substantiivina diakonia, jotka viittaavat tekstikatkelmassa sekä aineelliseen että hengelliseen jakamiseen (Veijola 2002, 13; Latvus 2007, 64; Latvus 2009, 38). Kyseisessä kontekstissa sana diakonia viittaa siis yleisesti ottaen palveluun tai tehtävään (Latvus 2007, 64).

Sekä Paavalin kirjeissä että Paavalin jälkeisellä ajalla syntyneissä teksteissä esiintyy kreikankielinen sana diakonos, jonka merkitys selviää usein asiayhteydestä. Paavalin teksteissä nimike viittaa minkä tahansa auktoriteetin palvelijaan, profetoimisen tai opettamisen armolahjaan sekä avustusten keräämiseen – toisin sanoen, diakonialla tarkoitetaan yleisesti ottaen työtä tai tehtävää. Paavali määrittelee esimerkiksi omaa apostolista tehtäväänsä sanalla diakonos, palvelija. (Latvus 2007, 58, 64.) Paavalin jälkeisellä ajalla on havaittavissa sanan käyttö samankaltaisessa merkityksessä. Evankeliumiteksteissä diakonia viittaa usein toisen ihmisen palvelemiseen, mutta lähimmäisenrakkaus on ylipäänsä merkittävä teema Raamatussa. Näin ollen palveleminen ja auttaminen tulevat teksteistä esiin, vaikka sanaa diakonia ei käytettäisi. (Latvus 2007, 61, 64, 67, 78.)

On siis huomioitava, että diakonia-sanan käytöstä riippumatta lähimmäisen auttaminen ja toisten palveleminen ovat aiheita, jotka korostuvat Raamatun teksteissä (Latvus 2007, 67; Räisänen 2007, 42, 45–46, 50; Latvus 2009, 41). Nykypäivän sosiaalis-karitatiivista diakoniaa vastaavasta toiminnasta käytetäänkin erilaisia nimityksiä; siitä puhutaan muun muassa auttamisena, vaivannäköinä, toisten hyväksymisenä ja hoivaamisena (Vei-

jola 2002, 15). Merkittävänä näkökulmana voi pitää Jeesuksen elämää ja tekoja, sillä Jeesuksen toiminta perustui pitkälti toisten palvelemiseen (Matt. 20:28; Veijola 2002, 14; Latvus 2007, 67; Räisänen 2007, 45–46). Hän myös kehotti lähimmäisen huomiointiin ja rakastamiseen (esim. Matt. 22:39; Matt. 25:35–45; Luuk. 6:31). Raamatussa kuvattu sosiaalis-karitatiivinen palvelu kohdistuu köyhiin, ylivelkaantuneisiin, ”muukalaisiin”, sairaisiin, vanhuksiin ja luontoon (Veijola 2002, 19–32).

Sosiaalis-karitatiivisen diakonian toteuttamista voidaan perustella myös Luukkaan evankeliumin kertomuksella laupiaasta samarialaisesta (Helin ym. 2010, 13; Luuk. 10:25–37). Kertomuksessa eräs mies tulee ryöstetyksi ja pahoinpidellyksi eivätkä ohikulkijat jää auttamaan häntä. Samarialainen mies on ainoa, joka pysähtyy miehen luo ja tarjoaa hänelle apua. Tässä luvussa esitettyjen huomioiden perusteella voi kuitenkin todeta, että Raamatussa termi diakonia viittaa monenlaisiin tehtäviin seurakunnassa eikä ainoastaan sosiaalis-karitatiiviseen palveluun (Latvus 2007, 61, 68).

2.1.3 Diakonian ja diakonin viran kehitys

Sven-Erik Brodd jakaa diakonian kehittymisen viiteen vaiheeseen: koinonian, armeliaisuuden, parokiaalisuuden, yhdistyskristillisyyden ja koinoniaan paluun aikaan (Kuusimäki 2012, 22–25, 27). Esittelen tässä diakoniakäsityksen kehittymistä varhaiskirkosta nykypäivään asti edellä mainittujen vaiheiden avulla.

Kreikankielinen sana *koinonia* viittaa yhteyteen (Teologian Sanakirja i.a.). Ensimmäisillä vuosisadoilla kirkko oli palvelun, jumalanpalveluksen ja Kristuksesta todistamisen yhteisö ja se miellettiin irralliseksi muusta maailmasta. Kirkossa vallitsi huolenpidon ilmapiiri. (Kuusimäki 2012, 23–24.) Diakonos, palvelija, toimi usein *episkopoksen*, piispan eli seurakunnan johtajan, avustajana. Diakonokset olivat mukana jumalanpalveluksissa, kasteessa ja ehtoollisessa sekä huolehtivat yleisistä seurakunnan tehtävistä, esimerkiksi olivat vastuussa köyhäinhoidosta ja kirkon varoista. Lisäksi diakonosten tehtävänä oli viedä ehtoollinen poissaoleville seurakuntalaisille. (Latvus 2007, 70–72; Kuusimäki 2012, 23.) Diakonokset ja *presbyterokset*, vanhimmat, olivat tasavertaisessa asemassa (Latvus 2007, 71). Diakonien palvelutehtävä oli yhteydessä kristilliseen lä-

himmäisenrakkauden ajatukseen, mutta tehtävään kuului paljon muutakin kuin toisista huolehtimista (Malkavaara 2015, 5). Kirkon laajentuessa diakoninen toiminta sai uudenlaisia muotoja ja diakonia alkoi myös eriytyä liturgiasta. Lisäksi presbyterien eli pappien asema kasvoi diakonien jäädessä varjoon. (Kuusimäki 2012, 23–24.)

Neljännestä vuosisadasta seitsemännelle vuosisadalle voidaan Broddin mukaan puhua armeliaisuuden ajasta, jolloin kirkko oli antamisen ja vastaanottamisen yhteisö tehden työtä vähäosaisten hyväksi (Kuusimäki 2012, 24). Kirkon virkarakenteet alkoivat muuttua 300-luvulta lähtien, ja episkopos siirtyi usean seurakunnan johtoon hänen oltuaan aiemmin yhden seurakunnan johtaja. Sen seurauksena presbyteroksesta tuli episkopoksen edustaja ja diakonoksen asema menetti merkitystään heidän rinnallaan, kuten aiemmin on jo mainittu. Kirkon virka alettiin nähdä kolmisäikeisenä kyseisten toimijoiden edustamana. (Latvus 2007, 72–73.) Lisäksi seurakuntalaisten ja papiston välille syntyi aiempaa vahvempi ”kuilu” (Kuusimäki 2012, 24). Kirkon avustustoiminta siirtyi luostareihin ja laitoksiin, joissa alkoi syntyä omaa jumalanpalveluselämää ja muotoutua näin ollen omia seurakuntia (Kuusimäki 2012, 24; ks. myös Malkavaara 2015, 5).

Niin sanotulla parokialisuuden eli alue seurakuntien ajalla, 600-luvulta lähtien, kirkko nähtiin tietyllä alueella asuvien yhteisönä. Kolmisäikeisen viran edustajat, toisin sanoen piispat, papit ja diakonit olivat palkattuja virkamiehiä. (Kuusimäki 2012, 25.) Keskiajalla diakonin tehtävästä tuli tietynlainen väylä pappisvihkimykseen: diakonit alkoivat toimia messuavustajina (Malkavaara 2015, 5). Myöhäiskeskiajan kulkutaudit ja sodat edellyttivät avustustoimintaa, ja esimerkiksi maistraatit ottivat siitä vastuuta. Keskiajalla alkoi myös syntyä kerjäläisveljestöjä, sillä köyhyyteen sitoutumista pidettiin ihannoitavana. Myös köyhille suunnattuja laupeudentöitä ihannoitiin, vaikka reformaation yhteydessä myöhemmin todettiin, että hyvillä teoilla ei voi saada pelastusta. (Kuusimäki 2012, 25.)

Reformaation aikaan 1500-luvulla nykypäivän diakonian voidaan todeta saaneen alkusysäyksensä, kun Martin Luther ja Jean Calvin muotoilivat omia näkemyksiään kirkon virasta ja diakoniasta (Latvus 2007, 74–75). Kuten edellä on mainittu, reformaation yksi sanoma oli, että ihminen ei pelastu tekojensa perusteella, mutta ihmisiä kuitenkin kehoitettiin niin sanottuihin laupeudentekoihin (Kuusimäki 2012, 25). Diakonian suhteen

tarkoitus oli palata Raamatun ilmentämään todellisuuteen ja alkukirkon diakonaattiin, ja sekä Luther että Calvin tulkitsivat diakonian tarkoittavan sosiaalis-karitatiivista huolenpitoa (Latvus 2007, 74–75; Kuusimäki 2012, 25). Luther kuitenkin sisällytti toisinaan myös saarnaamisen ja sakramenttien hoidon diakonien tehtäväksi. Luther korosti kirkon virkaa ylipäänsä yleisen pappouden näkökulmasta, jolloin piispan ja papin virat olivat vähemmän merkityksellisiä ja kaikkien kristittyjen osa evankeliumin eteenpäinviemisessä sai enemmän merkitystä. (Latvus 2007, 73–75, 77.) On myös todettava, että 1500-luvulla sosiaalis-karitatiiviselle toiminnalle oli tarvetta yhteiskunnallisen huonovointisuuden vuoksi sekä sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien että sotien seurauksena (Latvus 2007, 73).

Varsinaisena nykypäivän diakonian alkuna voidaan pitää Kaiserswerthissa pienen reformoitujen ja luterilaisten seurakunnan pappina toimineen Theodor Fliednerin työtä (Latvus 2007, 76; Kopperi 2015, 219). Fliedner tulkitsi diakonit erityisesti sosiaalis-karitatiiviseen toimintaan keskittyneiksi henkilöiksi. Hän halusi palauttaa Raamattuun perustuvan diakonian viran ja aloitti diakonissakoulutuksen, minkä seurauksena eri puolille Eurooppaa perustettiin diakonissalaitoksia. (Latvus 2007, 76–77.) Fliedner vaikutti siis osaltaan 1800-luvulla Saksassa syntyneeseen diakoniaherätykseen (Latvus 2007, 76; Kopperi 2015, 219).

Diakonian kehityksen näkökulmasta kyseisellä ajalla alkanutta aikakautta voi kutsua yhdistyskristillisyyden ajaksi (Kuusimäki 2012, 25). Raamatulliseksi nähdyn diakonian elvyttäminen synnytti muun muassa aiemmin mainittuja diakonissalaitoksia (Kuusimäki 2012, 25–26). Näin ollen diakonian harjoittaminen tapahtui nimenomaan yhdistyksissä ja laitoksissa samalla kun diakonien ja diakonissojen virat siirtyivät kirkkoinstituution ulkopuolelle. Diakoniaan alettiin järjestää koulutusta ja diakoniatyön avulla pyrittiin tuomaan esiin yhteiskunnallisia epäkohtia sekä vaikuttamaan niihin. Kaikkia kristittyjä kehoitettiin kuitenkin diakoniavastuuseen. (Kuusimäki 2012, 26.)

1800-luvulla vallitsi yhdistys- ja seurainnostus, mikä johti edellä mainittuun kehitykseen, toisin sanoen siihen, että seurakuntien sisälle alkoi muodostua seurakuntia. Lisäksi yhteiskunnan muutokset – teollistuminen ja kaupungistuminen – lisäsivät yhtäältä köyhyyttä ja toisaalta kristillisyydestä irtaantumista, mikä johti niin kutsuttuun sisälähetyk-

seen, jonka osana myös diakoniaa pidettiin. (Kuusimäki 2012, 26.) Vaikka sosiaalis-karitatiivista tulkintaa diakoniasta voidaan nykypäivän eksegeettisen tiedon perusteella pitää kapeana, ajatus levisi 1800-luvulla nopeasti. Todennäköisesti sosiaalis-karitatiivinen näkökulma oli 1700–1800-lukujen vaihteessa luonteva ratkaisu, sillä kaupungistumisen ja luokkaerojen aiheuttama huono-osaisuuden lisääntyminen vaati sen mukaista lähestymistapaa. (Latvus 2007, 76–77.) Sosiaalis-karitatiivinen ulottuvuus on kuitenkin perusteltavissa Raamatun kantavan teeman, lähimmäisenrakkauden, valossa: esimerkiksi evankeliumeissa lähimmäisen auttaminen korostuu, vaikka kaikissa yhteyksissä ei mainita diakonia-sanaa (Latvus 2007, 67, 78).

Nyky aika edustaa paluuta koinoniaan. Kirkko nähdään eräänlaisena sakramenttina ja Jumalan valtakunnan läsnäolon tuntomerkinä maailmassa, ja diakonia kuuluu kirkon olemukseen. Lisäksi ajatellaan, että osallisuus ja yhteisöllisyys kuuluvat kaikille eivätkä ainoastaan omalle yhteisölle. (Kuusimäki 2012, 26–27.)

2.1.4 Diakonian kehitys Suomessa

Luterilaisuuden alkuaikoina Suomessa kirkon ja valtion valta olivat limittyneitä toisiinsa. Kirkolla oli monenlaisia yhteiskunnallisia tehtäviä, esimerkiksi köyhäinhuolto, alkeisopetus ja väestörekisterin pito. Köyhäinhuoltoja pidettiin yleisesti ottaen kirkon ja papiston tehtävänä 1800-luvun puoliväliin asti. (Malkavaara 2015, 82–83.) Tässä luvussa suomalaisen diakonian historiaa tarkastellaan Tiina Ikonen (2015, 163) jaottelun mukaisesti; hän jakaa suomalaisen diakonian kehityksen kolmeen osaan – 1800-luvun puolivälin jälkeiseen laitosdiakoniaan, maailmansotien jälkeiseen seurakuntadiakoniaan sekä nykypäivän yhteisölliseen diakoniaan.

Suomalaisen laitosdiakonian juuret ovat Saksassa, sekä sen diakonissalaitos- että pietismin perinteessä (Ikonen 2015, 164; ks. myös luku 2.1.3). Pietismissä korostui yksilöhurskaus ja siitä seuraava palveleminen (Ikonen 2015, 164; ks. myös Malkavaara 2015, 86–87, 100–101). Suomen ensimmäinen diakonissalaitos perustettiin Helsinkiin vuonna 1867 ja se mahdollisti naisten kouluttamisen, sairaanhoidon sekä kristillisesti orientoituneen vähäosaisten auttamisen. Diakonissalaitoksia perustettiin Suomeen vuosien mit-

taan useampia. (Malkavaara 2015, 84–85, 89.) Valistuksen aikana maallinen ja hengellinen valta kuitenkin erotettiin toisistaan, mikä näkyi Suomessa 1800-luvun lopulla muun muassa köyhäinhoidon ja alkeisopetuksen siirtämisenä kuntien vastuulle (Ikonen 2015, 164; Malkavaara 2015, 83). Näin ollen kirkon asema yhteiskunnassa muuttui (Ikonen 2015, 164).

Nykymuotoinen diakoniatyö sai professori ja piispa Erkki Kansanahon mukaan Suomessa alkunsa juurikin 1800-luvulla, jolloin kristillisestä rakkaudenpalvelusta tuli organisoitua toimintaa. Huolenpidon ja hengellisyyden yhdistyessä syntyi diakoniatyötä, joka oli yhteydessä myös sisälähetykseen. (Malkavaara 2015, 86.) Diakoniatyö alkoi 1800-luvun lopulla siirtyä seurakuntiin, ja 1880-luvulla käydyn suuren diakoniakeskustelun seurauksena seurakunnille annettiin ohjesääntö, mikä johti järjestetyn seurakuntadiakoniamin alkamiseen sekä diakonin ja diakonissan virkojen tunnustamiseen kirkossa (Malkavaara 2015, 88–89).

Vuoden 1943 kirkkolain muutoksella diakoniamin virka tuli lakisääteiseksi seurakuntiin, ja lain mukaan diakoniatyötä tuli kohdentaa erityisesti niille, joiden avuntarve on suurin (Malkavaara 2015, 96). Virassa toimivat olivat kyseisenä aikana diakonisseja, jotka toimivat myös kunnallisissa tehtävissä (Ikonen 2015, 165). Vuosien mittaan diakoniamin työstä oli muotoutunut auttamistoimintaa, ja erityisesti 1900-luvulla käytyjen sotien jälkeen diakoniatyö oli erityisesti sosiaalista auttamista – diakoniamin kun oli pitkään mielletty sairaanhoidoksi (Malkavaara 2015, 96–98). Diakoniamin luonne karitatiivisena rakkaudenpalveluna vahvistui sotien jälkeen entisestään, kun seurakunnan muut työmuodot – nuorisotyönohjaajien, kanttoreiden ja pappien työt – kehittyivät diakoniamin työstä erillään. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ei kuitenkaan kuulunut osana diakoniamin työhön. (Malkavaara 2015, 107.) Lisäksi vuoden 1972 kansanterveyslaissa terveydenhuollon tehtävät siirrettiin kokonaan kunnan vastuulle, joten muun muassa diakonissejen tekemä kotisairaanhoidotyö kunnan terveydenhuollon osana päättyi (Ikonen 2015, 165; Malkavaara 2015, 108).

Vanhus- ja vammaistyö sekä sielunhoito muodostivat pitkään diakoniamin työn ydinsisällön, mutta 1990-luvun lama toi diakoniamin työhön uusia asiakasryhmiä ja työmuotoja (Ikonen 2015, 165). Taloudellinen avustaminen, diakoniamin vastaanotot ja yhteiskunnalli-

nen vaikuttaminen alkoivat korostua, ja diakoniatyöntekijät olivat yhä enemmän tekemisissä työikäisten henkilöiden kanssa. Diakoniatyöntekijät alkoivat päivystää toimistossa, kun aiemmin he olivat tavanneet seurakuntalaisia pääasiassa kotikäynneillä. (Helin ym. 2010, 28.) Uusina työmuotoina diakoniatyöhön tulivat myös muun muassa velkaneuvonta ja ruokapankit (Ikonen 2015, 165). Jälkimmäisistä sai elintarvikeapua (Helin ym. 2010, 28).

Yhteisöllinen diakonia alkoi kehittyä 1990-luvun lopulla. Diakoniatyössä alkoi toimia yhä enemmän vapaaehtoisia ja yhteistyötä alettiin enenevässä määrin tehdä järjestöjen kanssa. (Ikonen 2015, 165–166.) Kun seurakuntadiakonian ajalla diakoniatyöstä olivat vastuussa erityisesti diakoniatyöhön koulutautuneet henkilöt, yhteisöllisen diakonian ajalla diakonia mielletään enemmän jokaisen kristityn ja koko seurakunnan tehtäväksi (Ikonen 2015, 166), mikä toisaalta on kirjattu jo vuoden 1991 kirkkojärjestykseen (1991/1055 v. 1993). Kirkon asemaa ja tehtävää on pohdittu suomalaisessa yhteiskunnassa. Kysymyksiä herättää muun muassa se, mille sektorille – julkiselle vai kolmannelle – kirkko kuuluu ja missä määrin. (Ikonen 2015, 166.)

Suomen evankelis-luterilainen diakoniatyö on etsinyt muotoaan vuosisatojen aikana ja kokenut suuriakin muutoksia viimeisten vuosikymmenien kuluessa. Sosiaalis-karitatiivinen luonne on korostunut ja vakiintunut erityisesti 1900-luvun kuluessa vastauksena erilaisiin yhteiskunnallisiin kriiseihin. Diakoniatyöntekijöillä on kuitenkin myös esimerkiksi liturgisia ja katekeettisia tehtäviä: he osallistuvat jumalanpalveluksiin ja vastaavat diakoniakasvatuksesta (Rättyä 2012, 87; ks. myös luku 2.1.5), joista jälkimmäinen viittaa tiedon jakamiseen diakonisesta ajattelusta sekä diakonisista toimintatavoista (Helin ym. 2010, 52).

2.1.5 Diakoniatyö Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 2010-luvulla

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen (1991/1055 v. 1993) mukaan seurakunnassa tulee olla vähintään yksi diakonian virka, vaikka sen voi tietyin ehdoin ja tuomiokapitulin päätöksestä esimerkiksi jättää täyttämättä. Diakonia perustuu kristilli-

seen lähimmäisenrakkauteen ja sen tarkoituksena on löytää henkilöt, jotka eivät muuten saa apua (Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993).

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian virkamiesoikeudellista virkaa voi toimittaa henkilö, joka on suorittanut sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon, toisin sanoen sosionomin (AMK) tai sairaanhoitajan (AMK) opinnot. Kyseisiin opintoihin tulee kuulua myös teologisia ja kirkon työhön liittyviä opintoja. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2005.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijän ydinosamisaalueet ovat hengellisen työn osaaminen, diakonisen asiakastyön osaaminen, organisaatio- ja kehittämisosaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen (Helin ym. 2010, 40–41; Kirkkohallitus 2010). Diakoniatyö jakautuu monenlaisiin työmuotoihin ja painopisteisiin ja työtä tehdään eri-ikäisten ihmisten parissa. Työ on eri ikäryhmien kanssa tehtävän työn lisäksi muun muassa vammaistyötä, päihdetyötä, monikulttuurista työtä, sairaaloissa tehtävää työtä, kriisityötä, vapaaehtoisten rekrytoimista, diakoniakasvatusta ja oppilaitosdiakoniaa. (Helin ym. 2010, 51–52.) Diakoniatyöhön kuuluu Suomessa myös taloudellinen avustaminen. Työn ytimessä on kuitenkin tavoite tukea heikoimmassa asemassa olevia henkilöitä, joten kaikki edellä mainituissa laitoksissa tehty työ ei ole automaattisesti diakoniatyötä. (Helin ym. 2010, 50.)

Diakoniatyöntekijät tapaavat asiakkaita diakoniavastaanotoilla, jotka järjestetään diakoniatyötoimistossa tiettyinä aikoina, kotikäynneillä asiakkaan kotona ja vaikkapa erilaisissa ryhmissä (Helin ym. 2010, 54–55, 67). Lisäksi diakoniatyöntekijät voivat tehdä sairaala- ja laitospöytäkirjoja sekä järjestää retkiä ja leirejä (Rättyä 2012, 84). Asiakastyöhön kuuluu keskustelua, taloudellista avustamista, vertaistukiryhmiä, diakoniatyöleirejä ja erilaisia tilaisuuksia, esimerkiksi diakoniaruokailuja (Helin ym. 2010, 68). Diakoniatyöntekijät avustavat monenlaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä, toimivat yhteiskunnallisina vaikuttajina sekä antavat hengellistä tukea ja sielunhoitoa. He myös vastaavat omalta osaltaan diakoniakasvatuksesta ja ovat mukana rippikoulussa sekä jumalanpalveluselämässä. Diakoniatyöntekijän työtehtäviin voi kuulua myös vapaaehtoistyöhön, palveluohjaukseen ja terveyden edistämiseen liittyviä tehtäviä. (Rättyä 2012, 86–87.)

2.1.6 Diakonaattiuudistus ja sitä koskeva diakonianäkemys

Kristillisen kirkon historiasta ei voi määrittää yhtä diakonin tai ylipäänsä kirkon hengellisen viran eli vihkimysviran mallia, joka sopisi kaikille kristillisille kirkoille, ja viroista onkin keskusteltu erilaisista näkökulmista (World Council of Churches 1982, 21; Ahonen 2002, 72). On kuitenkin todettava, että Uuden testamentin teksteissä on havaittavissa kirkon vihkimysviran jakautuminen kolmeen ”säikeeseen”, toisin sanoen papin, piispan ja diakonin virkoihin, vaikka tekstit eivät esitä yhtenäistä kuvausta kyseisestä virasta (Veijola 2002, 14–15; Kirkkohallitus 2015, 6). Varhaiskirkossa kirkon vihkimysvirka miellettiin kolmijakoiseksi (Kirkkohallitus 2015, 6).

Kirkon vihkimysvirkaa voidaan lähestyä kahdesta näkökulmasta. Vakiintuneessa ajattelutavassa se voidaan nähdä sekä uskovien yhteisenä pappautena, josta tullaan osalliseksi kasteessa ja konfirmaatiossa, että erityisen palveluviran pappautena. Jälkimmäiseen liittyyään papin, piispan tai diakonin vihkimyksessä. (Kirkkohallitus 2015, 7.) Luterilaisen opin mukaan kirkon vihkimysvirka on Jumalan asettama (Kirkkohallitus 2015, 7) ja sen tehtävänä on opettaa evankeliumia ja jakaa sakramenteja (CA V; Kirkkohallitus 2015, 7). Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa onkin pohdittu diakonin vihkimysviran, niin sanotun diakonaatin tai diakoniviran, suhdetta edellä mainittuun virkaan, joka on yleisesti tulkittu pappisviraksi (Kirkkohallitus 2015, 7; ks. myös Lakivaliokunta 2015, 1–2).

Diakonaattia on virkarakennetta koskevissa keskusteluissa ehdotettu kirkon vihkimysviran kolmanneksi säikeeksi papin ja piispan vihkimysvirkojen rinnalle varhaiskirkon mallin mukaisesti (Ahonen 2002, 71, 84; Latvus & Elenius 2007, 16; Lakivaliokunta 2015, 1–2). Diakonin vihkimysviran uudistaminen on herättänyt keskustelua kansainvälisesti, sillä maailman muuttuessa kirkon olemusta ja tehtävää on uudelleenarvioitu (Ahonen 2002, 71). Suomessa kirkon virkarakenteesta on keskusteltu 1970-luvulta lähtien, ja keskustelu diakonin vihkimysviran perustamisesta käynnistyi virallisesti vuonna 1994 (Lakivaliokunta 2015, 1). Kirkkohallitus teki viimeisimmän esityksen uudesta diakonin vihkimysvirasta kirkolliskokoukselle vuoden 2015 tammikuussa (Kirkkohallitus 2015, 1; Kirkon tiedotuskeskus 2015).

Tällä hetkellä diakonin vihkimysvirkaan voidaan Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vihkiä luvussa 2.1.5 mainituilla tavoilla virkaan pätevät henkilöt, mutta virkamiesoikeudellisen viran toimittaminen ei edellytä vihkimystä (Malkavaara 2015, 197). Edellä mainitusta poiketen papin virkamiesoikeudellisen viran toimittaminen edellyttää pappisvihkimystä ja sitä edeltävää vokaatiota eli tehtävään kutsumista, mikä taas viittaa siihen, että tällä hetkellä diakonian hengelliseen virkaan suhtaudutaan teologisesti eri tavoin kuin pappisvirkaan (CA XIV; Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993; Kirkkolaki 2012/1008; Malkavaara 2015, 145, 197, 205).

Kirkkohallituksen esityksessä ehdotettiin perustettavaksi uusi vihkimysvirka, diakonivirka, joka sisältäisi kristillisen lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen, lähetyksen ja sielunhoidon tehtäviä. Kyseiseen hengelliseen virkaan vihittäisiin diakoniatyöntekijän, nuoriso- tai lapsityönohjaajan, varhaiskasvatuksen ohjaajan ja lähetyssihteerin koulutuksen saaneita henkilöitä. (Kirkkohallitus 2015, 41–42; Suomen ev.lut. kirkko 2015.) Henkilön kelpoisuus virkaan määrittyisi sekä hänen saamansa koulutuksen että piispan ja tuomiokapitulien arvion perusteella. Vaatimuksena virkaan olisi tutkinto korkeakoulusta. (Kirkkohallitus 2015, 42). Vihkimykseen lisättäisiin kirkon kutsu virkaan eli vokaatio, tietyt hengelliset oikeudet ja velvollisuudet, viran tunnukset sekä vihittyjen henkilöiden siirtyminen piispan ohjauksen alaisuuteen, jotka ovat diakonin vihkimysviran suhteen teologisesti perusteltuja asioita (Kirkkohallitus 2015, 41).

Aiemmissä luvuissa on sivuttu sosiaalis-karitatiivista diakoniaa laajempaa näkemystä diakoniasta, jota voidaan perustella eksegeettisellä tutkimustiedolla diakonia-sanan ja sen johdannaisten merkityksestä sekä Raamatun teksteissä että muussa samaan aikaan syntyneessä kirjallisuudessa. Edellä mainittu uusi vihkimysvirka edustaa kyseistä laajempaa diakonianäkemystä muun muassa sen puolesta, että siihen sisältyy diakoniatyöntekijöiden lisäksi muita ammattikuntia, jotka toimivat seurakunnassa erilaisissa palvelutehtävissä.

Esitystä käsiteltiin vuoden 2015 aikana erilaisissa yhteyksissä, mutta kyseisen vuoden lopussa kirkolliskokous päätti palauttaa ehdotuksen kirkkohallitukselle (Kirkolliskokous 2015a; Kirkolliskokous 2015b). Lakivaliokunnan mietinnön mukaan diakonin vihkimysvirkaan sisällytettävistä työaloista samoin kuin vihkimysviran teologisista perusteis-

ta ei ole riittävää yksimielisyyttä. Lisäksi hiippakuntien erilaiset käytännöt esimerkiksi vihkimyskäytännöissä ovat tällä hetkellä ongelmallisia. (Lakivaliokunta 2015, 10.) Keskustelu diakonin vihkimysvirasta tulee siis jatkumaan edelleen.

2.2 Kirkon erityistehtävät ja oppilaitostyö

Kirkko tekee yhteistyötä yhteiskunnan erilaisten toimijoiden, toisin sanoen organisaatioiden ja yhteisöjen, kanssa. Silloin voidaan puhua kirkon erityistehtävistä, joita ovat oppilaitosten kanssa tehdyn yhteistyön lisäksi esimerkiksi sairaalasielunhoito, vankilasielunhoito, perheneuvonta, työpaikkatyö, erityisnuorisotyö, nuorisodiakonia, vammaistyön eri osa-alueet sekä puhelimitse ja internetin välityksellä tapahtuva auttaminen. Lisäksi puolustusvoimien kanssa tehtävän yhteistyön sekä useiden kristillisten järjestöjen toiminnassa on erityistehtävien piirteitä. (Gävert ym. 2014, 4.)

Erityistehtävissä toimivat ovat työsuhteessa kirkolle, mutta saavat puitteet ja mahdollisesti myös välineitä työhönsä yhteistyökumppanilta. Vuonna 2014 tehdyn katsauksen mukaan erityistehtävissä toimii noin neljä prosenttia kirkon työntekijöistä. (Gävert ym. 2014, 4.) Kuten luvussa 1 on mainittu, oppilaitostyötä tekee vähintään 20 prosenttia työajasta noin 100 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijää (Murtovuori 2016a). Oppilaitosdiakoneja on Suomessa seitsemän (Murtovuori 2015; Murtovuori 2016a).

Erityistehtävien voidaan ajatella perustuvan muun muassa Jeesuksen antamaan lähetyskäskyyn, jossa opetuslapsia käsketään viemään evankeliumi kaikkialle (Matt. 28:18–20; Gävert ym. 2014, 4). Näin ollen kirkon erityistehtävät tukevat periaatetta, jonka mukaan kirkon tulee tehdä etsivää työtä ja löytää ne, jotka eivät itse löydä kirkkoa (Kirkkohallitus 2014a, 22). Lisäksi ajatellaan, että Kristuksen läsnäolo ei rajoitu tiettyyn paikkaan tai yhteisöön, vaan hänet voi nähdä ”ihmisten keskellä ja ihmisissä” (Gävert ym. 2014, 4). Erityistehtävissä työskentelevät henkilöt ovat hengellisen ja henkisen työn ammattilaisia erilaisissa yhteisöissä – yhteistyö on siis moniammatillista ja siinä tulisi pyrkiä molemminpuoliseen tasavertaisuuteen, dialogiin ja luottamukseen. Kirkon työntekijän

tulee myös tuntea yhteistyökumppanin toiminta-ajatukset ja arvot sekä sen asema yhteiskunnassa. (Gävert ym. 2014, 4.)

Kirkon oppilaitostyö on kehittynyt ammatillisissa oppilaitoksissa 1950-luvulta lähtien. Kirkossa alettiin kiinnittää huomiota ammattikouluissa ilmeneviin haasteisiin ja vuonna 1956 perustettiin ammattikoulujaosto Kirkon kasvatusasiain keskuksen tavoitteena kehittää kirkon ja ammatillisen koulutuksen välistä yhteistyötä. (Nummela 1999a, 137.) 1970-luvulle tultaessa Kirkon kasvatusasiain keskuksen oli perustettu ammattikasvatussihteerin virka ja sekä Helsinkiin, Ouluun että Tampereelle oli perustettu ensimmäiset päätoimiset ammattikasvatuspapin ja -lehtorin virat (Nummela 1999a, 137).

Kirkolla on pitkään ollut löyhät suhteet ammatillisiin oppilaitoksiin, sillä ne ovat syntyneet erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin eivätkä kirkon vaikutuksesta, kuten taas esimerkiksi yleissivistävä koulu (Nummela 1999b, 10). Myös Tampereen seurakuntien nuorisotyötä käsittelevästä historiikista ilmenee, että 1960-luvulla seurakunnan nuorisotyö tavoitti erityisesti leirimuotoisen rippikoulun käyneet nuoret, joista suurin osa oli oppikoulussa, ja nuoret, jotka olivat sosiaalisia, aktiivisia ja menestyviä. Näin ollen seurakunnan toiminnan ulkopuolella olivat nuorista todennäköisemmin ne, jotka eivät olleet mukana harrastuksissa tai jotka olivat ammattikoulussa tai kävivät töissä. (Malkavaara 2013, 174.) Ammatillisten oppilaitosten kanssa aloitettu yhteistyö vaati ammatillisen koulutuksen ympäristöön ja siellä ilmeneviin kysymyksiin perehtymisen (Nummela 1999a, 137).

Niin sanottu koulupastoritoiminta, toisin sanoen oppilaitoksiin keskittyvä työ, alkoi 1970-luvulla. Taustalla olivat sekä edellisen että kuluvan vuosikymmenen nuorten ongelmien lisääntyminen ja niiden näkyminen myös oppilaitoksissa. (Nummela 1999a, 137–138.) Oppilaitoksessa työskentelevä pappi oli sekä oppilaita että opettajia varten ja hänen työnsä sisälsi henkilökohtaisten sielunhoitokeskustelujen lisäksi oppilashuoltopalvelujen kehittämistä. Työn lähtökohtana olivat oppilaitosyhteisön tarpeet, joiden mukaisiksi oppilaitospapin työnkuva muotoutui. (Nummela 1999a, 138.) Ammatillisten oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä varten perustettujen kirkon virkojen määrät ovat vaihdelleet vuosien mittaan (Nummela 1999a, 138).

Nykypäivän Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitostyön mallin mukaisen työn yliopistoissa voidaan tulkita alkaneen 1970- ja 1980-luvuilla yliopistolaitoksen laajetessa. Aiemmin, 1960-luvulla, länsimaissa vallalla ollut yliopistolaitoksesta alkunsa saanut aatteellinen liikehdintä oli jakanut maailmanlaajuisen kristillisen opiskelijaliikkeen (WSCF), minkä seurauksena Suomen evankelis-luterilainen kirkko siirsi aiemmin Suomen Kristillisen Ylioppilasliiton, WSCF:n Suomen aluejärjestön, palkkaamat opiskelijapapit yliopistopaikkakuntien seurakuntien työntekijöiksi. Yliopistoyhteistyön koordinoimiseksi ja kehittämiseksi perustettiin korkeakoulusihteerin virka, jonka lisäksi kirkkoon ja seurakuntiin perustettiin korkeakoulutyöhön keskittyneitä johto- ja neuvottelukuntia. (Majamäki 1999, 239–240.)

Yliopistolaitoksen laajenemisen yhteydessä Suomessa uusille yliopistopaikkakunnille perustettiin uusia korkeakoulupapin virkoja. Viran työnkuva myös muuttui: aiemmin työ oli painottunut erityisesti opiskelijoihin, mutta nyt työn kohteena oli koko oppilaitosyhteisö – mallina viran sisällön muotoilemisessa käytettiin sairaala-, ammattioppilaitos-, vankila- ja sotilaspapin työtä. Yliopistoyhteistyö vakiintui suurimmaksi osaksi 1980-luvulla. (Majamäki 1999, 240.)

Oulun opiskelija- ja oppilaitostyön historiikin (i.a.) mukaan Oulun ensimmäinen opiskelijadiakonin virka perustettiin vuonna 1983. Virka perustettiin ammattikasvatus- ja korkeakoulutyötä varten ja perusteena viralle pidettiin erityisesti opiskelijoiden tarvetta aineelliselle avulle (Oulun opiskelija- ja oppilaitostyön historiikki i.a.). Murtovuoren (2016a) mukaan toinen oppilaitosdiakonin virka on todennäköisesti perustettu Lahteen 2000-luvulla, minkä jälkeen virkoja on perustettu muuallekin Suomeen. Nykyisin oppilaitosdiakoneja toimii kuudella eri paikkakunnalla – Jyväskylässä, Oulussa, Porissa, Savonlinnassa, Tampereella ja Vantaalla (Murtovuori 2015). Päätoimisia oppilaitostyön virkoja on 50–60 kappaletta, mutta oppilaitostyötä tekee vähintään viidesosan koko työajastaan noin 100 työntekijää (Murtovuori 2016a).

Kuten luvussa 1 on mainittu, tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kirkon oppilaitostyötä, toisin sanoen työtä erityisesti toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Kirkko tekee yhteistyötä myös peruskoulujen ja lukioden kanssa, ja silloin kyse on kirkon koulutyöstä (Malkavaara 2013, 405), johon liittyy esimerkiksi seurakunnan

pitämiä päivänavauksia, jumalanpalveluksia, oppituntivierailuja, koulupastori- ja koulukummitoimintaa sekä erilaisia retkiä ja tapahtumia (Kirkkohallitus i.a.d). Yhteistyön tarkoituksena on tukea ”lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvää elämää” (Kirkkohallitus i.a.d). Raja oppilaitos- ja koulutyön välillä ei kuitenkaan ole tiukka, sillä esimerkiksi eräs oppilaitosdiakoni on nimetty nimenomaan lukiotyön oppilaitosdiakoniksi (Lintulahti 2016a), ja yhteistyötä tehdään edellä mainituissa merkeissä myös ammatillisissa oppilaitoksissa (Kirkkohallitus i.a.d; Nummela 1999a, 138–139).

Nykypäivänä kirkon oppilaitostyön tarkoitus on tukea opiskelu- ja työhyvinvointia erilaisissa oppilaitoksissa; yhteistyötä tehdään sekä ammatillisten oppilaitosten että korkeakoulujen kanssa (Kirkkohallitus i.a.a). Oppilaitostyöntekijät ovat tukena sekä opiskelijoiden että oppilaitoksen työntekijöiden erilaisissa elämäntilanteissa ja työtä ohjaavat yhteisön tarpeet (Kirkkohallitus i.a.a; Tuominen & Kovács 2014, 146). Nykypäivänä työ on yhä enenevässä määrin monikulttuurista työtä (Gävert ym. 2014, 9). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitostyöntekijät ovat oppilaitosdiakonien lisäksi pappoja, nuorisotyönohjaajia sekä kanttoreita, joiden lisäksi työntekijöihin kuuluu myös kasvatuksen alan asiantuntija (Kirkkohallitus i.a.e; Gävert ym. 2014, 9; Murtovuori 2016a).

Oppilaitostyöntekijät kohtaavat ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa. Työllä pyritään hyvinvoinnin edistämiseen sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti. Oppilaitostyöntekijät järjestävät tarpeen mukaan henkilökohtaisia sielunhoitokeskusteluja, ryhmiä, kursseja ja tapaamisia. Lisäksi oppilaitostyöntekijä voi olla mukana opetuksessa asiantuntijan roolissa. (Gävert ym. 2014, 15.) Oppilaitostyössä on toisaalta piirteitä opiskelijahuollosta ja ohjauksesta, toisaalta taas kirkon yhteisötyöstä (Oulun opiskelija- ja oppilaitostyön historiikki i.a.).

Oppilaitostyöntekijät hoitavat myös muita seurakunnallisia tehtäviä oppilaitostyön lisäksi: he voivat esimerkiksi järjestää toimituksia ja osallistua rippikoulun toteuttamiseen (Gävert ym. 2014, 10). Käytännössä toteamuksen voi tulkita niin, että oppilaitostyöntekijät voivat oppilaitostyön ohella hoitaa samanlaisia tehtäviä kuin paikallisseurakunnassa työskentelevät henkilöt, riippuen tietenkin työalasta ja oppilaitostyön varsinaisesta osuudesta työkuvassa. Gävertin ym. (2014, 10) selvityksen mukaan 20 prosenttia

oppilaitostyöntekijöiden työajasta on niin sanottua yleistä seurakuntatyötä. Yleisen seurakuntatyön käsitettä selvityksessä ei kuitenkaan avata.

Oppilaitostyöntekijöiden osaamisen vaatimuksia kuvataan muilta työaloilta erillisellä ydinosaamiskuvauksella (Kirkkohallitus i.a.b). Oppilaitostyöntekijän ydinosaamisalueet ovat pedagoginen osaaminen, yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen, hengellinen osaaminen sekä organisaatio- ja kehittämisosaaminen, ja osaamista tulee kehittää työympäristön mukaisesti (Kirkkohallitus i.a.c, 2). Oppilaitostyöntekijällä tulisi siis yleisesti ottaen olla asiantuntemusta sekä kasvatukseen että arvo-osaamiseen, yhteiskuntaan ja yhteisöihin sekä erilaisiin työympäristöihin ja ammatillisuuden kehittämiseen liittyvissä asioissa, unohtamatta työn hengellistä puolta, joka käsittää elämäkatsomuksellisten asioiden, kirkon traditioiden sekä sielunhoidon osa-alueiden hallitsemisen (Kirkkohallitus i.a.c, 4–5).

Muun muassa diakonian viranhaltijan ydinosaamisalueissa on paljon yhteneväisyyksiä oppilaitostyöntekijän yleisen ydinosaamiskuvauksen kanssa, vaikka yhtenä erityisenä osaamisalueena, pedagogisen osaamisen sijasta, on luonnollisesti diakonisen asiakastyön osaaminen. Kyseiseen osa-alueeseen sisältyvät muun muassa erilaisten voimavarojen tunnistaminen ja hyvinvoinnin edistäminen, diakoniatyön työalueiden tunteminen sekä diakoniatyötä koskevien lakien ja eettisten normien tunteminen. (Kirkkohallitus 2010.)

3 SELVITYKSEN TAVOITE, TUTKIMUSMENETELMÄT JA AIKAISEMPI TUTKIMUS

3.1 Tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä selvitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työstä sekä pohtia oppilaitosdiakonian luonnetta. Oppilaitosdiakonialla viitataan tässä tutkimuksessa nimenomaan oppilaitosdiakonien tekemään työhön (vrt. Helin ym. 2010, 51). Työssä vastaan seuraaviin kysymyksiin:

- Mikä on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virassa toimivan oppilaitosdiakonin yleinen työnkuva?
- Millaista diakoniakäsitystä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonin työ ilmentää?

Koska oppilaitosdiakoniaa käsittelevää kirjallisuutta tai tutkimusta ei ole erityisen paljon, työn tarkoitus on edellä mainittujen kysymysten kautta myös tuottaa uutta tietoa. Työn konkreettinen muoto on kirjallisuuden ja asiantuntijahaastattelujen pohjalta rakennettu raportti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakoniasta. Edellä mainitut kysymykset edellyttävät toisiaan, vaikka jälkimmäiseen kysymykseen vastaminen on erityisen mielenkiintoista muun muassa ajankohtaisen diakonaattikeskustelun näkökulmasta.

3.2 Tutkimusmenetelmät: aineistonkeruu ja analyysi

3.2.1 Etnografinen tutkimus

Opinnäytetyöni noudattaa osaltaan etnografisen tutkimuksen periaatteita. Etnografia voidaan määritellä eri tavoin: sillä voidaan viitata muun muassa tutkimuksessa käytettyihin erilaisiin tutkimusmenetelmiin, kun tutkimukseen liittyy tutkijan läsnäoloa tutkit-

tavassa yhteisössä, kuvauksen tuottamiseen kansasta, kulttuurista tai yhteisöstä tai tapaan luoda tutkittavasta ilmiöstä sitä kuvaavia käsitteitä tai teorioita. Etnografialla voidaan myös viitata tutkimusta ohjaavaan teoriaan, toisin sanoen sitä voidaan käsitellä metodologiana. (Lappalainen 2007, 9–10.) Lappalainen (2007, 10) esittää Beverley Skeggsin näkemyksen siitä, että etnografiassa metodologiana ”tutkija tekee näkyväksi käsitteellistyksensä sekä lähestymistapansa suhteessa valtakysymyksiin, etiikkaan ja tutkijan vastuuseen”. Etnografiassa on silloin kyse eettisestä kohtaamisesta, jossa tutkija toimii tutkimukseen osallistuvien ihmisten kunnioittavana kuulijana tiedostaen kuitenkin, ettei voi täysin kokea kertojien antamaa tietoa samalla tavalla kuin he sen kokevat. Etnografista tutkimusta tehdään monenlaisissa ympäristöissä, mutta yleensä kyseistä lähestymistapaa käytetään tutkittaessa alistettuja ja syrjittyjä ryhmiä (Lappalainen 2007, 12).

Etnografisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat tutkimuskentällä vietetyn ajan suhteellisen suuri osuus, monipuolisuus aineistoissa, tutkimusmenetelmissä ja näkökulmissa, tutkimuksen suorittaminen tutkittavien elinympäristössä sekä tutkijan osallistumisen, havainnoinnin ja kokemuksen oleminen keskeisessä osassa tutkimuksessa. Lisäksi etnografisen tutkimuksen aineiston tuottaminen, analysointi, tulkinta ja teoretisointi tapahtuvat usein limittäin. (Lappalainen 2007, 11, 13.)

Opinnäytetyötäni voi kuvata etnografisen tutkimuksen periaatteilla, sillä tarkoituksena on luoda kuvaus tietynlaisesta yhteisöstä tai kulttuurista, tässä tapauksessa siis Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työstä, tutkimalla aihetta sekä kirjallisuuden että haastattelujen avulla. Olen tavannut osan oppilaitosdiakoneista heidän työympäristössään oppilaitoksessa, mutta osan kanssa olen pitkien välimatkojen vuoksi keskustellut puhelimessa. Olen siis toisaalta saanut kokemuksia myös oppilaitosdiakonien toimintaympäristöstä, mutta en kuitenkaan käsittele niitä tässä työssä kokemusten vähäisyyden vuoksi. Oppilaitosdiakonien haastattelemine ja haastatteluaineiston käyttäminen opinnäytetyön tietosisällön rakentamisessa antavat kuitenkin tilaa jokaisen oppilaitosdiakonina toimivan henkilön äänen kuulemiselle. Tiedonannoista saadun aineiston pohjalta voin tehdä omia havaintoja ja pohtia omaa ”kokemustani” oppilaitosdiakonin työstä.

3.2.2 Asiantuntijahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Opinnäytetyössäni tehdyt haastattelut ovat olleet asiantuntijahaastatteluja. Asiantuntijahaastattelujen avulla kerätään yleensä tietoa mahdollisimman tarkan kuvauksen rakentamiseksi historiallisesta tapahtumasta tai ilmiöstä. Asiantuntijoiden valinnalla on suuri merkitys, sillä haastattelusta saatujen tietojen käyttäminen esimerkiksi ilmiön kuvaamisessa perustuu siihen, että juuri kyseisillä asiantuntijoilla on tietoa, jota ei muilta saisi. (Alastalo & Åkerman 2010, 373–375, 377.) Esimerkiksi tässä opinnäytetyössä on asianmukaista haastatella oppilaitosdiakoneja ja seurakunnan oppilaitostyön muita asiantuntijoita eikä oppilaitosten muuta henkilökuntaa, sillä seurakunnan työntekijät ovat todennäköisesti perehtyneempiä muun muassa diakoniatyön teologisiin perusteisiin kuin oppilaitoksen muu henkilökunta.

Asiantuntijahaastatteluja käytetään usein myös taustatietona varsinaisten tutkimushaastattelujen tai kirjallisen aineiston analysoinnin apuna (Alastalo & Åkerman 2010, 375). Joka tapauksessa haastattelujen ohella käytetään usein muitakin materiaalia (Alastalo & Åkerman 2010, 376): tässä opinnäytetyössä haastatteluja peilataan kirjallisuuden kautta saatavaan tietoon. Kyseisenlaisessa tutkimuksessa on tärkeää pohtia haastatteluista saatujen tietojen totuudenmukaisuutta esimerkiksi sen vuoksi, että haastattelijalla ei tiedä, kuinka rehellinen haastateltava on. Lisäksi on todettava, että haastatteluista saatava tieto rakentuu edellä mainittujen toimijoiden vuorovaikutuksessa ja on näin ollen myös kontekstisidonnaista – tietojen syntyminen vaikuttavat esimerkiksi keskustelun osapuolten ominaisuudet sekä henkilöhistoria. (Alastalo & Åkerman 2010, 376–377, 381.) Haastatteluista saatuja tietoja voi kuitenkin verrata esimerkiksi aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja näin ollen arvioida niiden paikkansapitävyyttä (Alastalo & Åkerman 2010, 377, 390).

Asiantuntijahaastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa aineistonkeruuta ja analyysia voidaan tehdä limittäin (Alastalo & Åkerman 2010, 378). Haastattelurunko on joustava, sillä se voidaan suunnitella haastateltavan henkilön mukaan. Saatavilla olevaan muuhun aineistoon on hyvä perehtyä etukäteen, sillä sitä kautta perehdytään tarkasteltavaan ilmiöön, ja haastattelijalla voi pohtia haastattelukysymyksiä oman tietonsa pohjalta. Haastattelutilanteessa myös haastattelijalla on asiantuntijaa, joka pyrkii esittämään uutta tietoa

esiintuvia kysymyksiä haastateltavalle. Lisäksi haastattelija voi toimia muistinvirkistäjänä ja kysyä tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla haastateltavan mieleen voi palautua asioita, joita hän ei olisi tullut ajatelleeksi haastattelutilanteessa aiemmin. Haastattelija voi myös tarpeen mukaan kehittää uusia, valmiista kysymysrungosta puuttuvia kysymyksiä haastattelutilanteessa. (Alastalo & Åkerman 2010, 378–380.)

Tietojen käsittelyvaiheessa asiantuntijahaastattelun antia on syytä tarkastella kriittisesti ja muuhun aineistoon peilaten: haastateltavan kertomus voi olla värityntä tai haastateltava saattaa jättää jotakin kertomatta (Alastalo & Åkerman 2010, 384–385, 387). Mielestäni on syytä lisätä, että on myös mahdollisuus siihen, että haastateltava kertoo yksinkertaisesti vääriä tietoja jostakin asiasta. Joka tapauksessa haastateltavan ilmaisemaa epämääräistä tai spekulatiivista tietoa ei tulisi käyttää ilmiön kuvauksessa. Jos tieto kuitenkin vaikuttaa samankaltaiselta kuin muista lähteistä saatava tieto, sen voi liittää kuvaukseen, mutta kuitenkin ilmaisten selkeästi epävarmuuden tiedon suhteen. (Alastalo & Åkerman 2010, 386.)

Koska asiantuntijahaastattelussa haastattelija yleensä määrittää keskustelun kulkua ohjaamalla haastateltavaa vastaamaan tietynlaisiin kysymyksiin, haastateltavalla ei välttämättä ole mahdollisuutta kertoa omista näkemyksistään. Haastateltavan henkilökohtaisen näkemyksen voi kuitenkin ottaa myös huomioon, jos sen kokee olevan hyödyllinen ilmiön tarkemmassa tarkastelussa. (Alastalo & Åkerman 2010, 387–389.)

Haastatteluissa tulee ottaa huomioon työntekijöiden subjektiivinen, monessa tapauksessa omiin kokemuksiin perustuva näkökulma asiaan, joka jokaiselle kuitenkin on todellisuus ja tutkijalle ”oikea vastaus” (vrt. Alasuutari 1999, 81). On mahdollista, että haastattelutilanne sosiaalisena tapahtumana muokkaa haastateltavan vastauksia (Rapley 2002, 16), mutta tutkijan tulee olla tietoinen esimerkiksi omista asenteistaan aiheeseen liittyen, jotta hän ei johdattelisi haastateltavia vastaamaan tietyllä tavalla.

Tutkimusta varten tehdyt haastattelut ovat olleet käytännössä avoimia haastatteluja, joissa tutkija ja haastateltava keskustelevat tietyistä aiheista, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei välttämättä käydä läpi samoja kysymyksiä tai aiheeseen liittyviä alueita (Eskola & Vastamäki 2010, 29). Edellä mainittu perustuu asiantuntijahaastattelun peri-

aatteeseen esimerkiksi siitä, että eri haastateltavilta voidaan kysyä erilaisia kysymyksiä heidän asiantuntijuutensa mukaisesti. Oppilaitosdiakonien kanssa käydyt haastattelut (liite 1) ovat olleet melko samanlaisia keskenään ja noudattaneet tietynlaista kaavaa, mutta kirkkohallituksen asiantuntijan haastattelu (liite 2) on ollut niistä selkeämmin poikkeava hänen työtehtäviensä vuoksi.

Tehtyjä haastatteluja voisi toisaalta luonnehtia myös puolistrukturoiduiksi haastatteluiksi, sillä olen valmistellut haastatteluja varten tietyt kysymykset. Toisaalta haastatteluissa on teemahaastattelujen piirteitä, sillä kysymysten järjestys ei ole ollut kaikissa haastatteluissa sama, mutta haastattelukysymysten taustalla ovat olleet tietyt teemat. (Eskola & Vastamäki 2010, 28.) Teemat on muotoiltu diakoniaa käsittelevän kirjallisuuden pohjalta sekä sen perusteella, minkälaista tietoa kirjallisuuden kautta ei ole saatavilla. Lisäksi olen muotoillut kysymyksiä haastattelun kuluessa, kysynyt mahdollisesti mieleen tulevia uusia kysymyksiä tarkentaakseni jotakin aihealuetta sekä haastattelun edetessä jättänyt joitakin ennalta suunnittelemani kysymyksiä kysymättä, jos ne ovat osoittautuneet epäolennaisiksi tai henkilön työtehtävien puolesta mahdottomiksi vastata. (Eskola & Vastamäki 2010, 28, 35.)

3.2.3 Prosessikuvaus

Olen perehtynyt Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitostyöhön liittyviin julkaisuihin ja haastatellut sekä oppilaitosdiakoneja että kirkkohallituksen oppilaitostyön asiantuntija Jussi Murtovuorta. Kuten aiemmin on mainittu, haastattelut ovat olleet asiantuntijahaastatteluja (ks. luku 3.2.2), toisin sanoen lähteinä tiedolle, jota ei saisi muualta kuin haastateltujen kertomuksista (Alastalo & Åkerman 2010, 374). Koska oppilaitosdiakoniaa koskevaa kirjallisuutta ja tutkimusta on hyvin vähän, oppilaitosdiakonit ja kirkkohallituksen oppilaitostyön asiantuntija ovat perusteltuja valintoja tutkimuksen haastateltaviksi.

Opinnäytetyöni ote on kvalitatiivinen. Olen perehtynyt aiheeseen liittyviin tutkimuksiin ja opetuskirjallisuuteen, kirkkohallituksen julkaisuihin ja suosituksiin (kuten virkoja koskeviin ydinosaamiskuvauksiin) sekä kirkon toimintaan liittyviin lakeihin ja säädök-

siin. Asiantuntijahaastattelut toimivat kirjallisuutta täydentävinä tai niitä vahvistavina tiedonlähteinä oppilaitosdiakoniasta (Alastalo & Åkerman 2010, 372–373). Kyseessä olevan tutkimuksen tarkoitus on tuottaa uutta tietoa oppilaitosdiakoniasta ja tutkimuksen ote on kartoittava, joten esimerkiksi asiantuntijahaastattelut toimivat mahdollisimman objektiivisen tiedon ja kirjallisuuden rinnalla opinnäytetyön tietosisällön tuottajina. Lähestymistapa poikkeaa näin ollen haastattelututkimuksesta, jossa haastattelut toimivat sisällöllisen tulkinnan kohteina (vrt. esim. Alasuutari 1999, 81; Rapley 2002, 16; Holliday 2007, 4–5). Tarkoituksena on perehtyä tiettyyn ilmiöön – tässä tapauksessa oppilaitosdiakonin työhön – keräämällä siitä mahdollisimman paljon tietoa erilaisista lähteistä ja laatia lähteet yhteen kokoava raportti ilmiöön liittyen. Tutkimuksen analyttisestä ja erilaisiin tulkintoihin pyrkivästä otteesta poiketen selvitys on ennemminkin toteava, vaikka tiedonkeruun avulla tehtyjä havaintoja voikin pohtia eri näkökulmista. (Alasuutari 1999, 77–78.)

Aineiston analyysi tapahtuu haastatteluista ja kirjallisuudesta saatujen oppilaitosdiakonien työstä kertovien tietojen esittämisenä eri teemojen kautta ja edellä mainittujen tietojen peilaamisesta kirjallisuudesta saataviin tietoihin diakoniatyöstä. Aineiston esittäminen ja analyysi tapahtuu siis teemoittelun avulla, jolloin aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valottavia aihepiirejä tai elementtejä (Eskola & Suoranta 2001, 174). Teemat ilmentävät erilaisia vastauksia ja tuloksia tutkimusongelmiin ja teemoja – niiden esiintymistä ja ilmenemistä – voi vertailla keskenään (Eskola & Suoranta 2001, 174, 179). Tässä tapauksessa teemat merkitsevät erilaisia tapoja tarkastella oppilaitosdiakonin työtä. Aineistoa käsitellään seuraavien näkökulmien (toisin sanoen teemojen) kautta: oppilaitosdiakonin virassa toimivien koulutustausta, työympäristö, työnkuva, oppilaitosdiakonit oppilaitoksen työyhteisön jäseninä, oppilaitosdiakonien käymät keskustelut, kirkon edustajana toimiminen oppilaitoksessa, oppilaitostyöntekijöiden yhteistyö sekä oppilaitosdiakonin työnkuvan ja paikallisseurakunnan diakoniatyöntekijän työnkuvan yhteneväisyydet ja eroavaisuudet.

Teemoittelu mahdollistaa tutkimuksen kannalta keskeisten asioiden tuomisen esiin sekä aineiston esittämisen ”kokoelmana erilaisia kysymyksenasetteluja” (Eskola & Suoranta 2001, 174). Teemoittelussa teoria ja empiria ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Eskola & Suoranta 2001, 175) – esimerkiksi tässä opinnäytetyössä erilaiset teemat ovat ra-

kentuneet kirjallisuuden, haastattelukysymysten sekä haastatteluista saadun aineiston pohjalta.

Aineiston esittämiseen liittyy teemoittelun lisäksi tyypittelyä. Tyypittelyssä aineistoa esitetään tyyppien tai mallien avulla (Eskola & Suoranta 2001, 181). Oppilaitosdiakonien kohdalla se voisi tarkoittaa yksinkertaistettuna esimerkiksi sitä, että oppilaitosdiakonien tarinat yhdistetään keskenään ja niiden perusteella luodaan oppilaitosdiakonin tyyppi. Tyypittelyä voidaan tehdä eri tavoin (Eskola & Suoranta 2001, 182): siten, että esimerkiksi oppilaitosdiakonin työstä kerrottaessa käytetään otetta yksittäisen oppilaitosdiakonin kertomuksesta omasta työstään (siten, ettei siihen ole yhdistetty muiden kertomuksia), yhdistelemällä kertomuksia siten, että oppilaitosdiakonien kertomuksissa yleisimmin esiintyneet asiat huomioidaan tarinoista rakennetussa yhteisessä kertomuksessa, tai ottamalla kaikki kertomuksissa esiintyvät asiat esiin myös yhteisessä kertomuksessa.

Oppilaitosdiakonin työstä voi kertomuksia yhdistelemällä rakentaa myös esimerkiksi erilaisia oppilaitosdiakonin tyyppiin sisältyviä tyyppejä, muun muassa tyyppin ”ihmisten kanssa keskusteleva oppilaitosdiakoni”, joka kuvastaa oppilaitosdiakonien käymissä keskusteluissa esiintyviä aiheita. Vaikka kaikki oppilaitosdiakonit eivät haastattelussa mainitsisi aihetta ihmissuhteet, se on silti oppilaitosdiakonin työssä mahdollinen keskustelunaihe, jos joku on sen maininnut, ja siksi ”ihmisten kanssa keskusteleva oppilaitosdiakoni” -tyyppiin kuuluu ihmissuhdeasioista puhuminen (Eskola & Suoranta 2001, 182). Kyseisen esimerkin myötä todettakoon, että kaikissa luvun 4 alaluvuissa – lukuun ottamatta lukua 4.3 – oppilaitosdiakonin työtä tarkastellaan ennemminkin yhteisenä kertomuksena kuin jokaisesta oppilaitosdiakonista erikseen kertomalla. Yhteisessä kertomuksessa on tällöin huomioitu sekä kerran että useammin haastatteluissa esille tulleet asiat.

Mielestäni tyypittelyllä voi viitata myös siihen, että oppilaitosdiakonien kertomuksissa esiin tulevia aiheita yhdistetään toisiinsa siten, että heidän puhuessaan esimerkiksi seurustelusta, parisuhteesta tai ihmissuhteista kyseiset aiheet yhdistyvät yhdeksi ryhmäksi (tai tyyppiä) ”ihmissuhteet”. Tämän tutkimuksen kannalta ei ole merkittävää kuvailla erikseen vaikkapa kaikkien oppilaitosdiakonien mainitsemia keskustelunaiheita heidän

vastaanotollaan käyneiden henkilöiden kanssa vaan kyseisessä tapauksessa keskustelunaiheet voi järjestää ryhmiksi, jotka edustavat tietynlaista aihetta.

3.3 Aineisto

Tutkimukseni aineisto perustuu sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyötä ja oppilaitostyötä käsittelevään kirjallisuuteen että oppilaitosdiakonian asiantuntijoiden haastatteluihin. Olen haastatellut jokaista Suomessa toimivaa oppilaitosdiakonia. Lisäksi olen haastatellut kirkkohallituksen oppilaitostyön asiantuntija Jussi Murtovuorta. Haastatteluja oli siis yhteensä kahdeksan kappaletta ja ne sijoittuivat vuoden 2016 helmi- ja maaliskuuhun.

Haastatteluista neljä tehtiin kasvotusten, neljä puhelimitse pitkän välimatkan vuoksi. Tapaamiset olivat Tikkurilan seurakunnan oppilaitosdiakoni Satu Wilskan (19.2.), Tampereen seurakuntayhtymän oppilaitosdiakoni Hanna Koiviston (25.2.), Vantaan seurakuntayhtymän oppilaitosdiakoni Pekka Napparin (4.3.) sekä kirkkohallituksen oppilaitostyön asiantuntija Jussi Murtovuoren (10.3.) kanssa. Puhelinkeskustelut taas käytiin Porin seurakuntayhtymän oppilaitosdiakoni Ilona Kontisen (22.2.), Jyväskylän seurakunnan oppilaitosdiakoni Elina Lintulahden (22.2.), Oulun seurakuntayhtymän oppilaitosdiakoni Salla Tuomisen (23.2.) sekä Savonlinnan seurakunnan nuorisodiakoni Riikka Turusen (26.2.) kanssa.

Haastattelut kestivät noin 50 minuutista noin 75 minuuttiin, keskimääräinen haastattelun kesto oli siis 60 minuuttia. Kasvotusten käydyt keskustelut nauhoitettiin, mutta puhelimitse tehtyjen haastattelujen suhteen se ei ollut mahdollista. Puhelinhaastatteluista tehtiin käsiteltyjen teemojen kannalta tarkat muistiinpanot ja myös kasvotusten tehdyistä haastatteluista tehtiin muistiinpanoja jo haastattelutilanteessa. Nauhoitettua materiaalia ei ole pääosin litteroitu, mutta teemojen käsittelyn apuna on tehty suppeaa litterointia (Eskola & Vastamäki 2010, 43), toisin sanoen nauhoitetusta materiaalista on kirjattu ylös joko tarkemmin tai muistiinpanotyyppisesti sellaiset kohdat, jotka ovat olennaisia työn kannalta. Olen lukenut kaikista haastatteluista tekemiäni muistiinpanoja sekä kuunnellut nauhoitusten osia useaan kertaan saadakseni mahdollisimman kattavan ku-

van aineistosta. Tarkemman litteroinnin poisjättämistä perustelen sillä, että tarkoituksena ei ole ollut löytää haastateltavien puheenvuoroista piileviä merkityksiä vaan kuunnella, mitä haastateltavilla on kerrottavanaan ja välittää tieto eteenpäin.

Tietojen paikkansapitävyys tarkistettiin haastatelluilta ennen työn julkaisemista. Haastattelujen perusteella laaditut opinnäytetyön osat lähetettiin luettavaksi haastatelluille, jotka kuittasivat tiedot oikeiksi tai antoivat korjausehdotuksia tietosisältöön.

3.4 Aikaisempi tutkimus ja muut julkaisut

Tässä luvussa esittelen oppilaitosdiakoniaan ja oppilaitostyöhön liittyviä tutkimuksia ja julkaisuja. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että itse oppilaitosdiakoniaa ei ole tutkittu erityisen paljon (vrt. myös Snellman 2011, 20). Aluksi esiteltävään Tiina Snellmanin (2011) opinnäytetyöhön on viitattu esimerkiksi kirkon oppilaitostyöntekijän ydinosaamiskuvauksessa (Kirkkohallitus i.a.c, 1), minkä vuoksi työtä on perusteltua esitellä tässä tarkemmin. Viime vuosina oppilaitostyöstä on myös tehty pro gradu -tutkimus, joka koskee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitospappeina toimivien työhyvinvointia (Airaksinen 2014).

Tiina Snellmanin (2011) opinnäytetyö käsittelee oppilaitosdiakoniaa Vantaan ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää opiskelijahuoltohenkilöstön näkemyksiä diakoniatyön toteuttamisesta oppilaitoksissa sekä löytää kehittämiskohteita kyseisessä kontekstissa. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin oppilaitostyössä tarvittavaa osaamista. (Snellman 2011, 20). Snellmanin aineisto koostuu oppilaitosdiakoneille suunnatusta pohjakyselystä sekä oppilaitoksien opiskelijahuoltoryhmien työntekijöille suunnatusta kyselylomakkeesta. Aineiston analyysissa Snellman on käyttänyt sekä sisällönanalyysiä että tilastomenetelmää. (Snellman 2011, 20–22.)

Snellmanin (2011, 10) mukaan Vantaan oppilaitoksissa diakonin työ ei eroa erityisesti esimerkiksi papin tai nuorisotyönohjaajan samassa kontekstissa tekemästä työstä. Vantaalaisissa oppilaitoksissa diakoniatyöllä nähdään kuitenkin paljon mahdollisuuksia ja

merkittävinä oppilaitoksessa työskentelevän diakonin tehtävinä pidetään esimerkiksi opiskelijoiden tukemiseen ja osallistamiseen sekä kriisityöhön liittyviä asioita (Snellman 2011, 25, 35). Snellman (2011, 35) myös toteaa, että diakoniatyöntekijällä voi olla osaamista, jota oppilaitoksen muulla henkilökunnalla ei ole. Hengellisen työntekijän ydinosuamisen lisäksi oppilaitosympäristössä diakoniatyön erilaiset osaamisalueet, esimerkiksi päihde-, mielenterveys- ja monikulttuurisuustyö, ovat merkittävässä osassa (Snellman 2011, 45).

Elina Juntunen ja Minna Valtonen (2013) ovat kartoittaneet kirkon oppilaitostyöntekijöiden identiteettiä narratiivisen tutkimuksen menetelmin. Aineistona heillä oli kymmenen oppilaitostyöntekijän kirjoittamat tekstit työstään. Oppilaitostyöntekijät olivat eri puolilta Suomea ja työskentelivät erilaisilla oppilaitosasteilla. Lisäksi he olivat eriikäisiä ja urallansa erilaisissa vaiheissa. (Juntunen & Valtonen 2013, 203.) Oppilaitostyöntekijöistä yhdeksän oli pappeja, yksi oli diakoni. Vastaaajista naisia oli kuusi, miehiä neljä. (Juntunen & Valtonen 2013, 204.)

Juntunen & Valtonen (2013, 204) tutkimuksen analyysi oli kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa aineiston pohjalta muotoiltiin kolme pääteemaa, joiden pohjalta oppilaitostyöntekijät määrittelevät ja rakentavat omaa identiteettiään: kokemukset ja näkemykset työyhteisöistä, asiakkaista ja muista vuorovaikutussuhteista, näkemykset oppilaitostyön sisällöllisistä tavoitteista ja tehtävälajeista sekä käsitykset työntekijän hengellisestä motivaatiosta ja tehtävästä oppilaitoksessa. Edellä mainittuja teemoja Juntunen & Valtonen (2013, 204) kutsuvat samassa järjestyksessä myös sosiaalisiksi, toiminnalliseksi ja ammatilliseksi neuvottelun tilaksi, jossa oppilaitostyöntekijöiden identiteetti rakentuu.

Analyysin toisessa vaiheessa oppilaitostyöntekijöiden yksilöllisistä kertomuksista rakennettiin kolme erilaista oppilaitostyöntekijän orientaatiota, jotka ilmentävät erilaisia näkökulmia tai lähtökohtia työn tekemiseen: itsenäiset ja vahvat kirkon työntekijät, yhteisölähtöisesti työskentelevät asiantuntijat sekä identiteettiään rakentavat etsijät (Juntunen & Valtonen 2013, 204). Loppupäätelmissä Juntunen & Valtonen (2013, 211) ottavat esille spiritualiteetin käsitteen oppilaitostyöntekijöiden identiteetin yhteydessä – heidän mukaansa oppilaitostyöntekijöiden kertomuksissa tulee esiin myös spirituaalinen

tila yhtenä identiteetin rakentumisen tilana. Spiritualiteetilla viitataan muun muassa ihmisen suhteeseen ”Jumalaan tai korkeampaan voimaan, toisiin ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan” (Juntunen & Valtonen 2013, 211). Se on inhimillinen ominaisuus, joka rakentuu monenlaisista ulottuvuuksista ja johon liittyy merkitysten ja päämäärien etsiminen sekä yksilön elämälle että ylipäänsä olemassaololle. Oppilaitostyön näkökulmasta spirituaalisessa tilassa pohditaan esimerkiksi oman työn tarkoitusta ja merkitystä. Lisäksi oppilaitostyö edellyttää spirituaalista asiantuntijuutta. Koska spiritualiteetti on jokaisessa ihmisessä oleva ominaisuus, oppilaitosympäristöt ovat spiritualiteetin näkökulmasta hyvin monimuotoisia. (Juntunen & Valtonen 2013, 211.)

Juntusen ja Valtonen (2013, 211–212) tutkimuksen perusteella voi lyhyesti todeta, että kirkon oppilaitostyöntekijät työskentelevät erilaisissa ympäristöissä ja erilaisilla orientaatioilla, ja heidän ammatillisen identiteettinsä rakentumiseen vaikuttavat niin heidän omaa työtään koskevat näkemyksensä kuin oppilaitosympäristön ja taustayhteisön mahdollisuudet ja asenteet oppilaitostyön toteuttamiseen niin työmuotona kuin sen sisältöjen puolesta. Lisäksi ajatus spiritualiteetista on läsnä työn eri ulottuvuuksissa.

Kirkkohallitus on julkaissut selvityksiä liittyen oppilaitoksissa tehtävään työhön liittyen. Esimerkiksi julkaisussa Moniarvoinen oppilaitos – Kokemuksia ja näkemyksiä kirkon oppilaitosyhteistyöstä (Murtovuori (toim.) 2014) keskitytään kuvaamaan monikulttuurisen työn lisääntymistä kirkon oppilaitosyhteistyössä. Lisäksi kirkkohallituksen julkaisu ”Uskollisena perustehtävälle” – katsaus kirkon erityistehtäviin 2014 (Gävert ym. 2014) valottaa kirkon oppilaitostyön sekä muiden erityistehtävien nykytilannetta.

4 OPPILAITOSDIAKONIA SUOMESSA

4.1 Ketkä toimivat oppilaitosdiakoneina?

Suomessa on seitsemän oppilaitosdiakonia, joista kuusi toimii varsinaisesti kyseisellä nimikkeellä ja yksi nuorisodiakonin nimikkeellä (Murtovuori 2015; Turunen 2016a). Vaikka työni käsittelee nimenomaan oppilaitosdiakonien tekemää työtä, koen, että tässä tapauksessa myös nuorisodiakonin nimikkeellä oppilaitoksissa toimivan työntekijän työtä on perusteltua käsitellä oppilaitosdiakonien työn tavoin, sillä hänen voidaan ajatella tekevän nimikkeensä puolesta diakoniatyötä ja hänen työkuvaansa kuuluu huomattavasti oppilaitostyötä (Turunen 2016a). Käytän yleisesti nimikettä oppilaitosdiakoni tarkoittamaan kaikkia seitsemää työntekijää, jollei eroavan nimikkeen esiintuominen ole merkityksellistä.

Oppilaitosdiakoneina toimivilla ei välttämättä ole diakonian koulutusta, vaan osa heistä on koulutukseltaan kirkon nuorisotyönohjaajia (Nappar 2016; Turunen 2016a; Wilksa 2016a). Diakonin nimikettä käytetään oppilaitosympäristössä muistakin kuin diakoniatyöntekijän koulutuksen saaneista monesta syystä: esimerkiksi seurakuntayhtymä on voinut määritellä virkanimikkeen, nimike kertoo virkaa toimittavan henkilön työotteesta oppilaitoksessa tai nimike on ennalta tuttu oppilaitokselle (Nappar 2016; Wilksa 2016a). Lisäksi muun muassa erityisnuorisotyönohjaajan nimike voisi Napparin (2016) mukaan olla leimaava oppilaitosympäristössä. Virkanimikkeen käyttö monella tavalla laajentaa mahdollisuuksia virkaan valittavan henkilön suhteen – esimerkiksi nuorisodiakoniksi voidaan valita diakoniatyöntekijä tai nuorisotyönohjaaja (Turunen 2016a).

Edellä mainittu nimikkeeseen liittyvä huomio voi olla työnteon kannalta merkityksellinen, sillä esimerkiksi Napparin (2016) ja Murtovuoren (2016a) mukaan oppilaitosyhteisön näkökulmasta kirkon työntekijä määrittyy usein nimenomaan taustaorganisaation, toisin sanoen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon, eikä hänen siellä toimittamansa tarkemman tehtävän kautta. Näin ollen diakoniatyöntekijä nähdään samalla tavalla kirkon edustajana kuin pappi, nuorisotyöntekijä tai kanttorikin. Vaikuttaakin siltä, että oppilaitosyhteisön jäsenet eivät välttämättä tiedä, kuka oppilaitosdiakoni varsinaisesti on; oppi-

laitosdiakoni saatetaan mieltää papiksi tai kristinuskoon käännettäväksi henkilöksi (Riutta 2014). Toisaalta osa ajattelee oppilaitosdiakonin olevan henkilö, jolle voi puhua huolistaan (Riutta 2014). Diakoni-nimikkeen käyttö myös nuorisotyönohjaajista on kuitenkin hyvin mielenkiintoinen esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa käydyn diakonaattiuudistusta koskevan keskustelun kannalta. Palaan tähän luvussa 5.1.

Oppilaitosdiakonit ovat pääosin seurakuntayhtymien tai seurakuntien yhteisen seurakuntatyön työntekijöitä (Kirkkohallitus i.a.e; Juntunen & Valtonen 2013, 202; Lintulahti 2016a; Turunen 2016a). Oppilaitosdiakoni voi kuitenkin toimia myös paikallisseurakunnassa, vaikka seurakunta kuuluisi seurakuntayhtymään (Wilska 2016a). Oppilaitos-työntekijöiden virkaa toimittavista henkilöistä huolimatta paikallisseurakunnat tekevät yhteistyötä oppilaitosten kanssa seurakuntien koulutyön kautta: seurakuntien työ keskittyy erityisesti peruskouluihin ja lukioihin, mutta työtä tehdään enenevässä määrin myös ammatillisissa oppilaitoksissa (Kirkkohallitus i.a.d).

Kuten luvussa 2.2 on mainittu, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitostyöntekijät ovat eri alojen ammattilaisia. Seurakuntayhtymistä tai seurakunnista, joissa työskentelee oppilaitosdiakoni, Porin seurakuntayhtymä on ainoa, jossa oppilaitosdiakonin lisäksi ei ole muita nimettyjä oppilaitostyöntekijöitä (Kirkkohallitus i.a.e; Kontinen 2016a).

4.2 Missä oppilaitosdiakonit työskentelevät?

Haastattelujen perusteella oppilaitosdiakonit työskentelevät pääasiassa toisen asteen oppilaitoksissa, erityisesti ammattiopistoissa. Kirkkohallituksen kuvauksessa oppilaitostyöstä lukioita ei mainita ollenkaan (Kirkkohallitus i.a.a), ja tekemieni oppilaitosdiakonien haastattelujen perusteella vaikuttaakin siltä, että ainoastaan Jyväskylässä oppilaitosdiakoni on nimetty erityisesti lukioista vastaavaksi työntekijäksi (Lintulahti 2016a).

Oppilaitosdiakoni voi kuitenkin työskennellä myös ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa; esimerkiksi Porissa ja Oulussa korkeakouluaste kuuluu myös oppilaitosdiakonin vastuulle (Kontinen 2016a; Tuominen 2016), kun taas muissa kaupungeissa korkeakou-

luvastuu on oppilaitospapeilla (Tampereen ev.lut. seurakunnat i.a.; Lintulahti 2016a; Nappar 2016; Turunen 2016a). Oppilaitosdiakonien tapaamat opiskelijat voivat olla sekä nuorten että aikuisten koulutuksesta (Koivisto 2015) ja oppilaitosdiakonit pyrkivät edistämään myös henkilökunnan hyvinvointia (Kirkkohallitus i.a.a), joten oppilaitosdiakonit tapaavat hyvin eri-ikäisiä ihmisiä. Opiskelija- ja henkilöstömääriä ei tässä opinnäytetyössä oteta lähempään tarkasteluun, sillä en koe niiden olevan merkityksellisiä tutkimuksen kysymyksenasettelun kannalta.

Vaikka oppilaitosdiakonin työn painopiste olisi toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa, hän saattaa toisinaan vieraila myös korkeakouluissa (Nappar 2016; Turunen 2016a). Vierailu voi tapahtua esimerkiksi muiden oppilaitostyöntekijöiden kanssa tehdyn yhteistyön kautta (Nappar 2016).

Yhdellä oppilaitosdiakonilla on työhuone oppilaitoksessa (Koivisto 2016). Voi siis olettaa, että muilla oppilaitosdiakoneilla varsinainen työhuone on kirkon tiloissa, mikä tulee suoraan ilmi osassa haastatteluista (Kontinen 2016a; Lintulahti 2016a; Tuominen 2016; Wilska 2016a). Se, että oppilaitosdiakonilla ei ole työhuonetta oppilaitoksessa, on esimerkiksi Wilskalle (2016a; 2016b) tietoinen valinta: hänelle on tarjottu työhuonetta oppilaitoksesta, mutta hän ei ole kokenut sitä tarpeelliseksi, sillä hän pyrkii menemään opiskelijoiden ja henkilökunnan luokse olemalla tavoitettavissa koulun yhteisissä tiloissa sekä työsaleissa eikä tietyssä työhuoneessa. Wilska pääsee liikkumaan oppilaitoksen tiloissa avaimillaan, ja oppilaitoksessa on kuraattorin, psykologin ja oppilaitosdiakonin käytössä oleva huone, jossa voi käydä henkilökohtaisia keskusteluja. Keskustelut ovat mahdollisia muuallakin oppilaitoksessa, ja oppilaitosdiakoni tekee myös työhönsä liittyviä valmisteluja oppilaitoksen tiloissa.

4.3 Oppilaitosdiakoni – opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointia varten

4.3.1 Oppilaitostyön tavoitteita ja sisältöjä

Kirkon oppilaitostyöllä voidaan nähdä olevan monenlaisia tavoitteita. Kirkkohallitus määrittelee kirkon oppilaitostyön yleiseksi tavoitteeksi edistää opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointia (Kirkkohallitus i.a.a). Murtovuoren (2016a) mukaan tarkoituksena on tukea oppilaitoksen omaa tehtävää, mikä tarkoittaa sitä, että kirkon työntekijöiden tarkoitus on palvella oppilaitosyhteisöä eivätkä he sinänsä vie oppilaitokseen mitään. Tarkoituksena ei siis ole tehdä niin sanottua käännytystä (Riutta 2014).

Oppilaitostyön tarkoitus voidaan kuitenkin nähdä myös inhimillisten kasvojen tuomise-
na kirkolle ja lähimmäisenrakkauden viemisenä ihmisten arkeen (Riutta 2014; Koivisto 2015). Juntunen & Valtonen (2013, 201) tuovat esiin oppilaitoksen tarpeen kirkon työntekijöiden osaamiseen hyvinvointi-, monikulttuurisuus- tai uskontoasioissa sekä oppilaitostyön kirkon jalkautuvana työnä. Oppilaitostyöntekijät muistuttavat Jumalan läsnäolosta oppilaitoksen arjessa (Kirkkohallitus i.a.c). Voi myös ajatella, että tarkoituksena on yksinkertaisesti olla siellä, missä esimerkiksi nuoret ovat (Riutta 2014; Kontinen 2016a).

Helin, Hiilamo & Jokela (2010, 51) määrittelevät oppilaitosdiakonian diakoniatyön muotona hädän kohtaamiseksi oppilaitoksessa ja luettelevat sen keskeisiksi menetelmiksi asiakastyön, ryhmät sekä oppilashuoltoryhmissä toimimisen. Haastattelujen perusteella voi todeta, että edellä mainitut menetelmät kuvaavat työtä, mutta työnkuva on laajempi kuin luettelo antaa ymmärtää. Lisäksi ryhmätoimintaa ei ole erityisen paljon. Murtovuoren (2016a) mukaan oppilaitosdiakonit voivat hyvin pitkälti suunnitella itsenäisesti oman työnsä sisältöä, mutta kevään 2016 aikana kirkkohallitus on julkaisemassa yhteiset linjaukset oppilaitostyöntekijöille. Haastattelujen perusteella voi todeta, että oppilaitosdiakonien työssä on tiettyjä yhtäläisyyksiä, mutta myös paljon hajontaa. Toisaalta henkilöiden käsitys omasta työstään, heidän käyttämänsä käsitteet ja haastattelussa esitetyt kysymykset voivat hyvinkin vaikuttaa siihen, miten työntekijät omaa työtään kuvaavat. Seuraavissa luvuissa esittelen jokaisen oppilaitosdiakonin työnkuva

erikseen. Luvut ovat aikajärjestyksessä oppilaitosdiakonien haastatteluajankohdan mukaisesti.

4.3.2 Tikkurilan seurakunnan oppilaitosdiakonin työnkuva

Satu Wilska (2016a) toimii oppilaitosdiakonina Tikkurilan seurakunnassa ja työskentelee toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen kahdessa toimipisteessä. Hän on päätoiminen oppilaitostyöntekijä, vaikka osa virasta on osoitettu seurakunnan erityisnuorisotyöhön. Wilskan mukaan oppilaitosdiakonin työ on hyvin monimuotoista. Työ on muun muassa läsnäoloa, keskustelua ja sekä opiskelijoita että henkilökuntaa varten olemista. Oppilaitosdiakoni on mukana esimerkiksi tutorkoulutuksessa, oppilasryhmien ryhmäyhteyksissä, erilaisilla retkillä ja leirikouluissa. Oppilaitosdiakoni kuuluu vastuutoimipisteidensä kriisiryhmiin ja on osallistunut toisen toimipisteen yhteisöllisen hyvinvointiryhmän, aiemmalta nimeltään oppilashuoltoryhmän, kokouksiin. (Wilska 2016a.)

Oppilaitosdiakoni tapaa opiskelijoita ja oppilaitoksen henkilökuntaa esimerkiksi oppilaitoksen käytävällä, kahvilassa tai ruokalassa ja kiertelee oppilaitoksen työsaleissa. Hän keskustelee ihmisten kanssa ja kysyy heidän kuulumisiaan. Oppilaitosdiakoni tapaa opiskelijoita ja henkilökuntaa myös henkilökohtaisesti ennalta sovittuna ajankohtana. Keskustelut ovat usein sielunhoidollisia, toisin sanoen ihmisen jaksamista ja hyvinvointia tukevia. Suurin osa sielunhoidollisista keskusteluista syntyy Wilskan mukaan spontaanisti. Oppilaitosdiakoni pyrkii ylipäänsä tunnustelemaan opiskelijoiden ryhmähenkeä ja hyvinvointia. Tarvittaessa oppilaitosdiakoni ohjaa opiskelijoita eteenpäin tietyille työntekijälle, esimerkiksi psykologille, kuraattorille tai terveydenhoitajalle, auttaa vaikkapa asunnonhaussa tai lähtee hoitamaan asioita opiskelijan kanssa; esimerkiksi taloudellinen avustaminen ei kuulu nuorisotyönohjaajana seurakunnassa toimivan Wilskan toimenkuvaan, mutta hän voi esimerkiksi lähteä opiskelijan mukaan diakoniatyöntekijän vastaanotolle. (Wilska 2016a.)

Oppilaitosdiakoni tekee yhteistyötä sekä oppilaitoksen hyvinvointityötä tekevien työntekijöiden että muun henkilökunnan kanssa – verkostoituminen on ylipäänsä olennainen osa oppilaitosdiakonin työnkuvaa. Yhteistyökumppaneita ovat muun muassa kuraattorit,

psykologit, terveydenhoitajat, opinto-ohjaajat, erityisopettajat, ryhmänohjaajat, opiskelijatoiminnan koordinaattori, tutor-toiminnasta vastaavat opettajat, rehtori, opetuslajohdajat sekä tiedottaja. Oppilaitosdiakonilla on myös konsultaatioita eri aiheista oppilaitoksen henkilökunnan kanssa. Lisäksi hänelle esitetään toisinaan oppilaitoksen toimesta pyyntöjä, joihin hän pyrkii vastaamaan mahdollisuuksien mukaan. (Wilska 2016a.)

Oppilaitosdiakonina Wilska (2016a) osallistuu aloittavien opiskelijoiden info- ja muihin tilaisuuksiin, joissa hän esittelee omaa työtään. Hän tekee pyydettyä oppituntivierailuja, joissa hän esimerkiksi kertoo omasta työnkuvastaan. Wilska pitää myös oppitunteja, joiden aiheista hän mainitsee esimerkkinä kriisin kohtaamisen. (Wilska 2016a.)

Oppilaitosdiakoni on mukana kriisityössä. Kuten aiemmin on mainittu, hän kuuluu kummankin vastuutoimipisteensä kriisiryhmään, joka vastaa kriisitilanteiden hoidosta. Oppilaitosdiakoni myös kouluttaa kriisiryhmän jäseniä yhteistyössä Vantaan seurakuntayhtymän oppilaitostyöntekijöiden kanssa ja osallistuu työryhmän kanssa kriisitoimintaohjeen päivittämiseen. Kriisityöhön sisältyy myös jälkihoito, joka voi tarkoittaa esimerkiksi muistotilaisuuden järjestämistä ja keskusteluja sekä opiskelijaryhmien että yksittäisten henkilöiden kanssa. (Wilska 2016a.)

Oppilaitosdiakoni on Wilskan (2016a) mukaan myös mukana erilaisissa oppilaitoksen tapahtumissa ja tilaisuuksissa; työtehtävä voi olla esimerkiksi suunnittelijana tai apukäsinä oleminen tai messujen näytteilleasettajana toimiminen. Eräs esimerkki on hyvinvointiviikot, joita Wilska on ollut suunnittelemassa ja toteuttamassa. Lisäksi oppilaitosdiakonin on mahdollista olla mukana ohjaamassa esimerkiksi vertaisryhmiä, vaikka Wilska ei ole vielä kyseisessä toiminnassa ollut mukana. (Wilska 2016a.)

4.3.3 Porin seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva

Ilona Kontinen (2016a) toimii päätoimisena oppilaitosdiakonina Porin seurakuntayhtymässä. Hänen mukaansa oppilaitosdiakoni on opiskelijoiden ja oppilaitoksen henkilökunnan ”tavoitettavissa ja käytettävissä henkiseen ja hengelliseen tukeen ja huoltoon” (Kontinen 2016a). Kontinen on tällä hetkellä Porin ainoa oppilaitostyöntekijä, joten

hänen vastuullaan ovat Porin toisen asteen ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut sekä yliopistokeskus.

Kontisen työnkuvaan kuuluvat muun muassa oppilaitosten aloitus- ja muissa tilaisuuksissa esittäytyminen, oppilaitosten hyvinvointityöryhmiin kuuluminen ja erilaisiin tapahtumiin osallistuminen. Hän osallistuu myös kriisitilanteiden hoitoon: kriisin yhteydessä voidaan vaikkapa järjestää muistotilaisuus, josta Kontinen mainitsee esimerkkinä tunnustuksen puolesta neutraalin muistohetken (Kontinen 2016a).

Kontisella (2016a) on paljon henkilökohtaisia tapaamisia opiskelijoiden ja henkilökunnan kanssa. Osa opiskelijoista ja henkilökunnasta tapaa oppilaitosdiakonia useamman kerran. Osa tulee oppilaitosdiakonin vastaanotolle esimerkiksi terveydenhoitajan tai muun henkilökunnan jäsenen ohjaamana, osa taas ottaa yhteyttä oppilaitosdiakoniin huomattuaan vaikkapa oppilaitoksen sähköpostilistalla olleen oppilaitosdiakonin tervehdyksen. (Kontinen 2016a.)

Kontisen työhuone on Porin seurakuntayhtymän tiloissa ja hän ottaa siellä vastaan hänen vastaanotolleen tulevat henkilöt. Kontisen työnkuvaan ei sisälly taloudellista avustamista, joten tapaamiset keskittyvät keskusteluun. Keskustelut voivat olla sielunhoidollisia, Kontisen mukaan syvällisiä keskusteluja, joiden tavoitteena on henkilön olon kohentuminen. Sielunhoidollisissa keskusteluissa hengelliset asiat voivat olla esillä, mutta sielunhoidollisuus ei myöskään edellytä sitä. Oppilaitosdiakoni keskustelee ylipäänsä hengellisistä asioista joidenkin kanssa ja tapaamisiin voi sisältyä esimerkiksi yhteistä rukousta. (Kontinen 2016a.)

Oppilaitosten suuren määrän vuoksi Kontinen ei järjestä oppilaitoksissa säännöllisiä päivystyksiä. Hän kuitenkin vierailee oppilaitoksissa mahdollisuuksien mukaan. Kontisen mukaan tärkeää oppilaitostyössä on oppilaitoksen sisäisiin verkostoihin liittyminen. (Kontinen 2016a.)

4.3.4 Jyväskylän seurakunnan oppilaitosdiakonin työnkuva

Elina Lintulahti (2016a) toimii lukiotyön oppilaitosdiakonina Jyväskylän seurakunnassa. Hänen vastuullaan on kaksi lukiota, jotka muodostuvat yhteensä neljästä kampuksesta. Aiemmin Jyväskylän seurakunnan aluseurakunnat ovat vastanneet lukiotyöstä, mutta vuodesta 2015 lähtien oppilaitosdiakoni on pyrkinyt toimimaan kyseisen työn koordinoijana. Lintulahden työstä puolet on lukioiden oppilaitostyötä Jyväskylän yhteisissä seurakuntapalveluissa, puolet taas alueellista diakoniatyötä Jyväskylän keskustan alueella. Oppilaitosdiakoni esittäytyy ryhmänohjaustunneilla ja osallistuu uskonnon oppitunneille kertomalla muun muassa diakoniasta ja Jyväskylän seurakunnasta. Oppilaitosdiakoni pitää yhteyttä oppilaitosten henkilökuntaan; Lintulahden mukaan verkostoituminen on ylipäänsä osa oppilaitosdiakonin työtä. (Lintulahti 2016a.)

Lintulahti kuuluu toisen lukion hyvinvointi- ja päihdetyöryhmiin. Kriisitilanteiden yhteydessä hän on ollut päivystämässä oppilaitoksissa. Lisäksi hän on ollut mukana lukioiden erään toimipisteen aamupalavereissa. Oppilaitosdiakonin on myös tarkoitus olla mukana erään lukion yhteisöllisessä kahvihetkessä, jonka järjestelyihin osallistuu oppilaitosdiakonin lisäksi sekä koulun henkilökuntaa että oppilaskunnan jäseniä. (Lintulahti 2016a; Lintulahti 2016b.) Edellä mainittujen lisäksi Lintulahti on ollut mukana koulun jouluhartaudessa, jonka toimitti pappi eräästä aluseurakunnasta (Lintulahti 2016b).

Oppilaitosdiakonilla on jonkin verran henkilökohtaisia keskusteluja sekä opiskelijoiden että henkilökunnan kanssa (Lintulahti 2016a). Keskustelut tapahtuvat seurakunnan tiloissa olevassa toimistossa tai opiskelijan kotona, tai oppilaitosdiakoni voi lähteä esimerkiksi kävelylle opiskelijan kanssa (Lintulahti 2016a; Lintulahti 2016b). Oppilaitosdiakoni tekee yhteistyötä myös opiskelijoiden vanhempien kanssa. Lintulahti tekee toisinaan kotikäyntejä, jotka sovitaan heidän kanssaan. Lintulahden työhön oppilaitosdiakonina kuuluu taloudellista avustamista hänen aluseurakuntansa jäsenille, muut taloudellisen avustamisen hakemukset ohjataan muihin aluseurakuntiin. (Lintulahti 2016a.) Suuret avustukset haetaan kuitenkin Kirkon diakoniarahastosta (Lintulahti 2016b). Oppilaitosdiakoni pitää myös tarvittaessa yhteyttä esimerkiksi sosiaalitoimeen (Lintulahti 2016a).

4.3.5 Oulun seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva

Salla Tuominen (2016) työskentelee oppilaitosdiakonina Oulun seurakuntayhtymässä. Hänen työajastaan 20 prosenttia on varattu kansainväliseen työhön, joten hän työskentelee myös kansainvälisten opiskelijoiden sekä maahanmuuttajien parissa ja on mukana esimerkiksi kansainvälisten opiskelijoiden tutoreiden koulutuksessa. Tuominen toimii esimiehenä kasvatustyön erityispalvelujen tiimissä, johon kuuluvat muun muassa Oulun seurakuntayhtymän oppilaitostyöntekijät. Oppilaitosdiakonin lisäksi Oulun seurakuntayhtymässä työskentelee kolme oppilaitospappia. Tuominen toimii oppilaitosdiakonina sekä toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa että korkeakouluissa, toisin sanoen ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa. (Tuominen 2016.)

Tuomisen (2016) mukaan kirkon oppilaitostyössä pyritään tukemaan heikoimpia. Oulun seurakuntayhtymän oppilaitostyöntekijät toimivat diakonisella työotteella, mikä viittaa Tuomisen mukaan siihen, että työtä kohdistetaan niille, joiden avuntarve on suurin. Oppilaitosdiakonin työssä tärkeää on välittäminen, ihmisten kohtaaminen, kuunteleminen ja kuuleminen sekä oppilaitoksen arjessa mukana oleminen ja ihmisten kanssa keskustelu. Tärkeää on myös verkostoituminen – työtä tehdään niin opinto-ohjaajien kuin oppilaitosten hyvinvointipalveluissa, opiskelijahuollossa ja muissa tehtävissä olevien henkilökunnan jäsenten kanssa. Työntekijät ohjaavat opiskelijoita muiden henkilökunnan jäsenten vastaanotolle, myös oppilaitosdiakonin luokse. Tuominen toimii myös työnohjaajana eräiden oppilaitosten henkilökunnalle – taustalla on ajatus siitä, että henkilökunnan hyvinvointi heijastuu myös opiskelijoihin. (Tuominen 2016.)

Tuominen (2016) osallistuu oppilaitoksissa opiskelijaryhmien ryhmäytyksiin, infotilaisuuksiin sekä hyvinvointipäiviin ja on mukana sekä toisen asteen ammatillisten oppilaitosten että ammattikorkeakoulujen tutor-koulutuksissa. Hän toimii muun opiskeluhuvinvoinnin henkilöstön kanssa päivystäjänä ammatillisten oppilaitosten omassa internet-keskustelupalvelussa. Edellä mainittujen lisäksi kriisityö oppilaitoksissa on olennainen osa oppilaitosdiakonin työnkuvaa. Tuominen on myös ollut mukana erilaisissa tapahtumissa, esimerkiksi vuosijuhlissa, messuilla ja ammattiin opiskelevien kulttuurikilpailuissa. Viimeksi mainitussa hän on toiminut joukkueenjohtajana ja Oulussa järjestetyis-

sä kilpailuissa osallistunut tapahtuman suunnitteluun sekä hiljaisen huoneen järjestämiseen tapahtumapaikalle. (Tuominen 2016.)

Oulun oppilaitosdiakoni tapaa opiskelijoita myös henkilökohtaisesti. Keskustelut voivat olla ennalta sovittuja tai spontaaneja. Oppilaitosdiakonilla on säännöllinen päivystysaika eräässä ammattikorkeakoulussa, jossa hän päivystää vuorotellen oppilaitospapin kanssa. Oppilaitosdiakonin työhuone on kuitenkin kirkon tiloissa. (Tuominen 2016.) Tuomisen (2016) työnkuvaan kuuluu taloudellista avustamista siten, että hän tekee paikallisseurakuntiin taloudellisen tuen anomuksia yhdessä opiskelijoiden kanssa.

4.3.6 Tampereen seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva

Hanna Koivisto (2016) työskentelee oppilaitosdiakonina Tampereen seurakuntayhtymässä. Hän toimii toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa ja Tampereen konservatoriolla – suurin osa työajasta kohdistuu kuitenkin ensiksi mainittuihin oppilaitoksiin. Koivisto tekee paljon yhteistyötä oppilaitoksissa työskentelevän ammattikasvatuspastorin kanssa. (Koivisto 2016.)

Koiviston (2016) mukaan oppilaitosdiakoni on mukana muun muassa ryhmätyksissä ja tekee luokkavierailuja. Hän voi olla mukana oppitunnilla kertomassa pyydetyistä aiheista, esimerkiksi elämänhallintaan liittyvistä asioista. Hän myös järjestää retkiä opiskelijaryhmille sekä hiljaisuuden retriittejä ja virkistyspäiviä henkilökunnalle. Koivisto osallistuu koulujen joulu- ja kevätjuhliin; hän soittaa juhlissa yleensä viulua, mutta toisinaan oppilaitokset pyytävät häneltä tilaisuuteen sanallisen tervehdyksen. Koivisto toimii myös ohjaajana perheleireillä ja opettajana rippikoulussa. (Koivisto 2016.)

Koivisto (2016) toimii sekä oppilaitosten oppilashuolto- että kriisiryhmissä ja kriisien jälkihuollossa ammattikasvatuspastorin kanssa. Kriisien jälkihoidossa oppilaitosdiakoni on esimerkiksi mukana järjestämässä muistotilaisuutta oppilaitoksessa ja keskustelee niiden kanssa, jotka tarvitsevat tukea. Koivisto toimii myös kuolinviestipäivystäjänä. (Koivisto 2016.)

Oppilaitosdiakonin työn ytimessä ovat toivon tuominen, omanarvontunnon lisääminen ja nuorten tukeminen löytämään omat voimavaransa. Oppilaitosdiakoni antaa tarvittaessa konkreettista apua, josta esimerkkejä ovat ruoka-apu ja matkakorttien lataaminen, muu taloudellinen avustaminen sekä ohjaus ja neuvonta. Osa avustuksista saadaan ulkopuolisilta lahjoittajilta, muun muassa yrityksiltä. Oppilaitosdiakoni on apuna ja tukena esimerkiksi asunnonhaussa ja hän voi lähteä opiskelijan mukaan muun muassa virastokäynnille tai lääkäriin. Toimipisteiden suuren lukumäärän vuoksi Koivistolla ei ole säännöllisiä päivystysaikoja oppilaitoksissa, mutta hän on tavattavissa niissä päivittäin. Koivistolla on henkilökohtaisia tapaamisia opiskelijoiden kanssa ja hän käy tarpeen mukaan myös kotikäynneillä. (Koivisto 2016.)

4.3.7 Savonlinnan seurakunnan nuorisodiakonin työnkuva

Riikka Turunen (2016a) toimii nuorisodiakonin virassa Savonlinnan seurakunnassa. Hänen vastuullaan on toisen asteen ammatillinen oppilaitos, mutta hän on työnsä puolesta ollut jonkin verran mukana myös korkeakoulujen toiminnassa. Korkeakoulut ovat kuitenkin pääosin Savonlinnan seurakunnassa työskentelevän oppilaitospapin vastuu- aluetta. Nuorisodiakonin työ kohdistuu oppilaitoksessa erityisesti erityistä tukea tarvitseviin nuoriin. Hänen vastuuoppilaitoksessaan on sekä nuoriso- että aikuisryhmiä, mutta nuorisodiakoni ei ole opintojen alkuun sijoitettavia leiripäiviä tai vaikkapa joulukirkkoa lukuun ottamatta erikseen tekemisissä aikuisopiskelijoiden kanssa. (Turunen 2016a.)

Turunen (2016a) työnkuvaan kuuluu muun muassa aloittaville opiskelijoille suunnatun leiripäivän järjestämiseen osallistuminen yhteistyökumppanin kanssa. Leiripäivä sisältää tutustumista, ryhmäytymistä ja tehtävärasteja sekä ruokailua. Leiripäivä on nuorisodiakonille mahdollisuus keskustella nuorten kanssa, tutustua nuoriin ja tehdä itsensä tutuksi nuorille. Turunen on mukana ylipäänsä ryhmäytyksissä ja sisällyttää työhönsä pienryhmätoimintaa. Nuorisodiakoni on ollut mukana myös oppilaitoksen oppilashuoltoryhmässä. Hän tekee yhteistyötä opinto-ohjaajien sekä oppilaitoksen palveluohjaajien ja koulukuraattorin kanssa. Nuorisodiakoni on ollut mukana myös esimerkiksi joulukirkon järjestelyissä sekä osallistunut oppilaitoksen valmistujaisiin yleisönä. (Turunen 2016a.)

Turunen (2016a) on ollut mukana niin sanotulla starttikurssilla, opintoihin valmentavassa ryhmässä, jossa hän on ollut mukana leirillä ja pitänyt oppitunteja. Nykyisen opintoihin valmentavan ryhmän kanssa nuorisodiakoni käy muun muassa virkistysretkillä. Nuorisodiakoni viettää aikaa opiskelijoiden kanssa tarpeen mukaan – hän saattaa esimerkiksi käydä laskettelemassa tai keilaamassa opiskelijoiden kanssa. Lisäksi hänellä on jonkin verran henkilökohtaisia tapaamisia opiskelijoiden kanssa, mutta hän ei kuitenkaan järjestä säännöllisiä keskustelukertoja. Nuorisodiakoni voi myös antaa kollegiaalista apua oppilaitoksen henkilökunnalle, esimerkiksi keskustella erilaisista huolista opettajien kanssa. Opettajat voivat myös ohjata opiskelijoita nuorisodiakonin vastaanotolle. (Turunen 2016a.)

4.3.8 Vantaan seurakuntayhtymän oppilaitosdiakonin työnkuva

Pekka Nappar (2016) toimii päätoimisena oppilaitosdiakonina Vantaan seurakuntayhtymässä. Vantaan seurakuntayhtymässä työskentelee hänen lisäksi kaksi oppilaitospappia, joiden kanssa työtä tehdään Vantaan ammatillisissa oppilaitoksissa. Napparin vastuulla on kaksi toisen asteen ammatillista oppilaitosta, joista toisen osalta hän vastaa vain yhdestä toimipisteestä. Vantaan seurakuntayhtymän oppilaitostyöntekijät tekevät yhteistyötä keskenään ja oppilaitosdiakoni voi olla mukana esimerkiksi ammattikorkeakoulujen kriisitoiminnassa ja ryhmäytyksissä sekä muussa opiskelijahyvinvointiin liittyvässä toiminnassa. (Nappar 2016.)

Nappar (2016) toteaa, että kirkon oppilaitostyöntekijällä tulee olla vahva ammatti-identiteetti; oppilaitostyöntekijät ovat eräänlaisessa jännitteessä ollessaan kirkon työntekijöinä ei-kirkollisissa yhteisöissä (Juntunen & Valtonen 2013, 202, 207; Murtovuori 2016a). Oppilaitostyö on Napparin (2016) mukaan opiskelijahyvinvoinnin tukemista. Siihen kuuluvat erilaiset toimintatavat ja työmuodot. Oppilaitosdiakoni oleskelee oppilaitoksen käytävillä ihmisiä kohdaten. Luonteeltaan työ on Napparin mukaan erityisnuorisotyötä tai nuorisodiakoniaa, jolloin oppilaitosdiakoni pyrkii varmistamaan nuorelle tarvittavan avun esimerkiksi ohjaamalla häntä keskustelemaan oppilaitoksen henkilökunnan kanssa tai antamalla neuvoja ja tukea nuoren elämänhallintaan liittyvissä asioissa, vaikkapa sosiaalitoimen kanssa asioimisessa. Ylipäänsä oppilaitosdiakoni toimii

vierelläkulkijana erilaisissa elämäntilanteissa. Tarkoituksena on myös muistuttaa jokaisen asemasta hyväksyttynä ja arvokkaana ihmisenä. (Nappar 2016.)

Nappar pyrkii päivystämään oppilaitoksissa tiettyinä päivinä, mutta tilanteiden muuttuessa päivystysajat voivat myös muuttua. Oppilaitosdiakonilla on jonkin verran henkilökohtaisia keskusteluja, mutta niiden määrä vaihtelee lukukauden aikana. Keskusteluun tulijat ovat sekä opiskelijoita että oppilaitoksen henkilökunnan jäseniä. Oppilaitosdiakoni ohjaa henkilöitä tarvittaessa seurakunnan toimintaan tai antaa yhteystietoja seurakuntaan esimerkiksi opiskelijan kokiessa tarvetta hengellisyytensä vahvistamiseen ja hoitamiseen. Ylipäänsä oppilaitosdiakonin kanssa käydyissä keskusteluissa ei ohiteta keskustelukumppanin hengellisiä tarpeita. (Nappar 2016.)

Oppilaitosdiakonin työhön kuuluu Napparin (2016) mukaan myös opiskelijaryhmien ryhmäytystä ja luokkavierailuja. Oppilaitosdiakoni voi pitää oppitunteja, mutta Napparin mukaan se on harvinaisempaa.

Oppilaitosdiakoni tekee yhteistyötä koulun henkilökunnan kanssa. Hänellä on erilaisia konsultaatioita ja muita tapaamisia opiskelijahyvinvoinnissa työskentelevien ja muiden henkilökunnan jäsenten kanssa. Erityisesti koulukuraattorin, terveydenhoitajan ja psykologin kanssa oppilaitosdiakoni on paljon tekemisissä. Nappar ei kuitenkaan kuulu oppilaitosten oppilashuoltoryhmiin. (Nappar 2016.)

4.4 Oppilaitosdiakoni – työtoveri

Edellisessä luvussa on kerrottu diakonien tekemästä työstä oppilaitosten opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvoinnin edistämiseksi. Kuten kyseisessä luvussa on tullut ilmi, oppilaitosdiakonit tekevät paljon yhteistyötä henkilökunnan kanssa ja ovat näin ollen myös työtovereita oppilaitoksen muiden työntekijöiden kanssa (ks. myös Riutta 2014, Koivisto 2015). Yhteistyötä tehdään monella tasolla – koko koulua, tiettyä opiskelijaryhmää tai yksittäistä opiskelijaa koskevissa asioissa (Wilska 2016b).

Oppilaitosdiakonit tekevät yhteistyötä muun muassa opinto-ohjaajien, koulukuraattoreiden ja terveydenhoitajien kanssa (Koivisto 2016; Kontinen 2016b; Lintulahti 2016a; Nappar 2016; Tuominen 2016; Turunen 2016a; Wilska 2016b). Moni oppilaitosdiakoni kuuluu erilaisiin työryhmiin, esimerkiksi hyvinvointi-, oppilashuolto- tai kriisihuolto-ryhmiin (Koivisto 2016; Kontinen 2016a; Lintulahti 2016a; Tuominen 2016; Turunen 2016a; Wilska 2016a).

Oppilaitosdiakonilla voi myös olla muita kokouksia ja neuvonpitoja muun henkilökunnan kanssa oppilaitoksen tai opiskelijoiden tilanteesta, opetussuunnitelmista sekä kursseista ja vaikkapa jaksamiseen liittyvistä asioista (Nappar 2016). Esimerkiksi Turunen (2016a) mainitsee erikseen erityisopettajat ja Lintulahti (2016a) sekä Wilska (2016a; 2016b) ryhmänohjaajat yhteistyökumppaneikseen muiden toimijoiden lisäksi. Oppilaitosdiakoni voi olla mukana suunnittelemassa esimerkiksi opiskelijoiden ryhmäytyksiä tai tutorkoulutuksia (Koivisto 2016; Tuominen 2016) ja osallistua erilaisiin oppilaitokseen liittyviin tilaisuuksiin, esimerkiksi vuosijuhliin (Tuominen 2016).

Oppilaitosdiakonin on hyvä pyrkiä verkostoitumaan oppilaitoksessa työskentelevän henkilöstön kanssa (Kontinen 2016a; Lintulahti 2016a; Tuominen 2016; Wilska 2016a). Eri toimijat voivat tällöin esimerkiksi ohjata opiskelijoita toistensa vastaanotolle (Kontinen 2016a; Tuominen 2016; Wilska 2016a). Lisäksi opiskelijat voivat löytää oppilaitosdiakonin puheille nimenomaan verkostojen kautta (Tuominen 2016). Edellä mainitut huomiot tulevat tavalla tai toisella esille myös muiden oppilaitosdiakonien haastatteluisissa, ja yhdessä tekemistä voikin perustella esimerkiksi Murtovuoren (2016a) toteamuksella siitä, että kirkon oppilaitostyö perustuu kahden organisaation – kirkon ja oppilaitoksen – yhteistyölle. Yhteistyö edellyttää myös sen, että sekä kirkon oppilaitostyöntekijät että oppilaitosyhteisö noudattavat yhdessä sovittuja periaatteita (Gävert ym. 2014, 4).

Eräs oppilaitoksen muun henkilökunnan kanssa tehtävä yhteistyön muoto on myös työnohjaus: oppilaitosdiakoni voi siis toimia työnohjaajana henkilökunnalle (Tuominen 2016), vaikka kyseessä on luonnollisesti henkilökunnan hyvinvointia lisäävä asia, joita on käsitelty edellisessä luvussa.

Juntusen & Valtosen (2013, 205) tutkimuksessa todetaan, että oppilaitostyöntekijät mieltävät pääasiallisesti työyhteisökseen oppilaitoksen ja pitävät taustayhteisönään seurakuntayhtymää tai seurakuntaa. Haastattelemi oppilaitosdiakonit viettävät paljon aikaa oppilaitoksessa ja tekevät yhteistyötä sen eri toimijoiden kanssa (ks. myös luku 4.3), mistä voisi toisaalta tehdä oletuksen siitä, että oppilaitosyhteisö olisi heille ensisijainen työyhteisö. Toisaalta yhteistyö muiden kirkon oppilaitostyöntekijöiden kanssa ja se, että osa tekee oppilaitostyön lisäksi seurakuntaan keskittynyttä työtä, johtaa oletukseen, että oppilaitosyhteisöä ei välttämättä koeta ainoaksi pääasiallisesti työyhteisöksi. Haastatteluissa aihe ei kuitenkaan tullut suoraan puheeksi oppilaitosdiakonien kanssa.

4.5 Kohtaamiset ja keskustelut oppilaitosdiakonin kanssa

Haastattelujen perusteella voi todeta, että keskustelunaiheet oppilaitosdiakonien kanssa ovat monenlaisia. Koska tässä työssä tarkoituksena on pohtia oppilaitosdiakonian luonnetta, en luettele kaikkia oppilaitosdiakonien mainitsemia keskustelunaiheita erikseen, vaan käsittelen niitä melko yleisellä tasolla. Kuitenkin voi todeta, että oppilaitosdiakonien kanssa keskustellaan sekä arkisista että haasteellisista asioista, esimerkiksi ihmissuhteista (Koivisto 2016; Kontinen 2016b; Nappar 2016; Tuominen 2016; Turunen 2016b), opinnoista (Lintulahti 2016a; Nappar 2016; Turunen 2016b), elämänhallinnasta (Koivisto 2016; Nappar 2016) ja erilaisista kriiseistä (Tuominen 2016). Aiheet kuitenkin vaihtelevat suuresti (ks. myös Riutta 2014; af Hällström 2015; Koivisto 2015; Riutta 2015).

Yleensä oppilaitosdiakonin vastaanotolle hakeudutaan, kun jokin asia vaivaa (Tuominen 2016). Osa opiskelijoista käy kerran oppilaitosdiakonin vastaanotolla, jotkut tapaavat diakonia useamman vuoden ajan (af Hällström 2015). Keskustelut voivat koskea niin opintoja kuin ihmissuhteita, jaksamista ja kodin ongelmia sekä elämää ylipäänsä (esim. Nappar 2016). Lisäksi keskustelunaiheena voi olla oppilaitosdiakonin vastaanotolle tulleen henkilön taloudellinen tilanne (Tuominen 2016). Nappar (2016) ja Turunen (2016b) luettelevat erikseen henkilökunnan kanssa käydyissä keskusteluissa ilmi tulevia aiheita, joiden voi yleisesti ottaen todeta olevan sekä arkipäiväisiä että työhön liittyviä.

Oppilaitosdiakonien kanssa käydyissä keskusteluissa voi esiintyä hengellisiä aiheita, mutta suurimmalla osalla oppilaitosdiakoneista hengellisiä keskusteluja ei ole erityisen paljon (Koivisto 2016; Lintulahti 2016a; Nappar 2016; Tuominen 2016; Turunen 2016a; Wilska 2016a). Muun muassa Tuomisen (2016) mukaan hengellisistä asioista voidaan puhua keskustelukumppanin niin halutessa. Sama pätee myös esimerkiksi yhdessä rukoilemiseen: oppilaitosdiakoni voi rukoilla hänen vastaanotolleen tulleen henkilön kanssa, jos henkilö niin toivoo (esim. Wilska 2016a). Napparin (2016) mukaan omaa hengellisyyttä koskevien pohdintojen lisäksi hengelliset keskustelunaiheet voivat toisinaan saada alkunsa median esiintuomista ja ajatuksia herättäneistä teemoista.

Hengellisten teemojen yhteydessä on syytä mainita, että myös uskontodialogi on työssä näkyvillä muun muassa muihin uskontokuntiin kuuluvien opiskelijoiden kanssa käytyjen keskustelujen kautta (Koivisto 2016; Wilska 2016a). Monikulttuurisuus ilmenee oppilaitostyössä yhä useammin (Gävert ym. 2014, 9), ja Tuomisen & Kovácsin (2014, 145) mukaan työtä tehdään niin maahanmuuttajien ja vaihto-opiskelijoiden kuin ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden kanssa.

On kuitenkin myös todettava, että Kontisen (2016a) kokemuksen mukaan hengellisistä aiheista puhutaan oppilaitosdiakonin kanssa useammin kuin seurakunnassa toimivan diakoniatyöntekijän kanssa. Osa henkilökohtaiseen keskusteluun tulleista henkilöistä toivoo esimerkiksi rukousta tai hengellisten asioiden pohtimista oppilaitosdiakonin kanssa. On mahdollista, että työhuone seurakunnan tiloissa oppilaitosympäristön ulkopuolella rohkaisee hengellisiin keskusteluihin. (Kontinen 2016a.)

Moni mainitsee haastattelussa erikseen sielunhoidolliset keskustelut osaksi oppilaitosdiakonin tehtävää. Sielunhoito voidaan käsittää eri tavoin; oppilaitosdiakonien puheissa korostuvat sielunhoidollisen keskustelun syvällisyys ja hoitava luonne sekä näkemys siitä, etteivät hengelliset asiat tai elementit välttämättä ole keskustelussa esillä (esim. Kontinen 2016a; Tuominen 2016). Oppilaitosdiakonien käymistä keskusteluista ei todennäköisesti kuitenkaan voi eikä välttämättä ole tarkoituksenmukaistakaan erotella, mikä on sielunhoidollista keskustelua ja mikä jotakin muuta.

4.6 Oppilaitosdiakoni – kirkon edustaja

Kirkon oppilaitostyöntekijä on oppilaitoksessa toimiessaan eräänlaisessa jännitteessä, sillä hän edustaa omaa organisaatiotaan sen tilojen ulkopuolella (Juntunen & Valtonen 2013, 202; Murtovuori 2016a). Työntekijöitä ohjaavat esimerkiksi diakoniatyön ja erityisnuorisotyön strategiat (Juntunen & Valtonen 2013, 202) samalla kun työtä tehdään yhteistyökumppanin kanssa sovittujen periaatteiden mukaisesti (Gävert ym. 2014, 4). Lisäksi kirkon oppilaitostyöntekijät saattavat kohdata työssään oman asemansa kyseenalaistamista oppilaitosyhteisön osana (Juntunen & Valtonen 2013, 202).

Oppilaitosdiakonien haastatteluista käy ilmi, että kirkon edustajana toimiminen näkyy heidän työssään eri tavoin. Oppilaitosdiakonit esimerkiksi esittelevät itsensä kirkon työntekijöinä (Koivisto 2016; Kontinen 2016a; Lintulahti 2016a; Tuominen 2016; Turunen 2016a). Myös Murtovuoren (2016a) mukaan kirkon oppilaitostyöntekijöiden ei tule piilotella rooliaan oman organisaationsa edustajana. Lähes kaikki oppilaitosdiakonit toteavat käyttävänsä vähintäänkin toisinaan diakoniatyöntekijän tai nuorisotyönohjaajan virkapaitaa – koulutuksensa mukaisesti – oppilaitoksessa toimiessaan. Osa käyttää virkapaitaa aina oppilaitoksessa ollessaan, osa taas silloin tällöin. (Koivisto 2016; Kontinen 2016a; Lintulahti 2016a; Nappar 2016; Tuominen 2016; Wilska 2016a.) Myös työpaikalla käytettävä nimeula tai henkilökortti kertoo, kuka työntekijä on (esim. Koivisto 2016; Kontinen 2016a). Lisäksi hengelliset symbolit, kuten ristikoru, voivat kertoa siitä, että kyseessä on seurakunnan työntekijä (Turunen 2016a). Voi kuitenkin myös todeta, että kirkon edustajana toimiminen ei välttämättä näy oppilaitosdiakonista ulkoisesti, mutta keskusteluissa se tulee ilmi (esim. Tuominen 2016).

Yleisesti ottaen vaikuttaa siltä, että oppilaitosdiakonit järjestävät hyvin vähän hengellisiä tilaisuuksia vastuuoppilaitoksissaan. Opetushallituksen ohjeiden mukaan lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa voi järjestää uskonnollisia tilaisuuksia, mutta niistä tulee tiedottaa etukäteen ja niiden tulee olla vapaaehtoisia (Opetushallitus 2014a; Opetushallitus 2014b). Oppilaitosdiakoni saattaa olla mukana esimerkiksi jouluhartaudessa (Lintulahti 2016a; Turunen 2016a), minkä voi lukea seurakunnan edustajuudesta kertoviin asioihin.

Napparin (2016) mukaan seurakunnan työntekijän rooli näyttäytyy hänen työssään siten, että Nappar pyrkii olemaan läsnä ja toimimaan kiireettömästi oppilaitosympäristössä. Hän pyrkii kuuntelemaan opiskelijoita ja henkilökuntaa ja antamaan heille riittävästi aikaa. Lisäksi hän pyrkii olemaan tavoitettavissa tarpeen mukaan myös muulloin kuin oppilaitoksessa ollessaan. Se, että pyritään olemaan läsnä ja ilman kiirettä sekä lisäämään omalla olemisella ihmisten hyvinvointia, vastaa Napparin (2016) mukaan kirkon olemusta ja sanomaa lähimmäisenrakkaudesta ja on näin ollen eräänlainen merkki oppilaitosyhteisölle oppilaitostyöntekijän taustaorganisaatiosta. Myös Juntusen & Valtosen (2013, 207) tutkimuksessa edellä mainitut huomiot tulevat ilmi: oppilaitostyöntekijät pitivät tärkeänä kiireetöntä läsnäoloa, ajan antamista ja sitä, että heidän kanssaan ei tarvitse tehdä suorituksia.

4.7 Oppilaitosdiakoni muiden oppilaitostyöntekijöiden rinnalla

Kuten aiemmin on mainittu, suurimmassa osassa seurakuntayhtymiä tai seurakuntia, joissa työskentelee oppilaitosdiakoni, työskentelee myös muita oppilaitostyöntekijöitä, erityisesti pappeja. Yhteistyötä oppilaitostyöntekijöiden kesken tehdään haastattelujen perusteella vaihtelevasti; osan vastauksista käy selkeästi ilmi tiivis yhteistyö, osa vaikuttaa tekevän työtään itsenäisemmin. Oppilaitosdiakonit ovat melko yksimielisiä siitä, että oppilaitosdiakonin ja oppilaitospapin työssä on eroa, mutta kaikilla ei ole varmaa tietoa asiasta.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien erityisiä tehtäviä ovat erilaiset toimitukset ja sakramenttien jakaminen (Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993). Lisäksi he ovat suorittaneet ylemmän korkeakoulututkinnon teologiasta (Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013). Edellä mainittujen huomioiden perusteella voisi olettaa, että pappien ja diakoniatyöntekijöiden työssä olisi eroa myös oppilaitosympäristössä. Yleisesti ottaen vaikuttaakin siltä, että oppilaitospappien työhön sisältyy kirkollisia toimituksia, mutta diakonien työhön ei (Murtovuori 2016a; Nappar 2016; Tuominen 2016; Wilska 2016a).

Osa haastatelluista kuitenkin toteaa, että oppilaitoksen arjessa olemisen ja ihmisten kohtaamisen suhteen ei heidän kokemuksensa tai tietojensa mukaan ole eroa edellä mainittujen virkanimikkeiden toteuttamisessa (Murtovuori 2016a; Nappar 2016; Tuominen 2016). Haastattelujen perusteella ei kuitenkaan voi tehdä suoria johtopäätöksiä oppilaitospapin työstä, ja myös Murtovuori (2016a) toteaa, että kirkon oppilaitostyöntekijän työn sisältö määrittyy hänen toimintaympäristössään, sillä tarkoituksena on vastata oppilaitoksen tarpeisiin.

Snellmanin (2011, 10) opinnäytetyössä todetaan, että papin, nuorisotyönohjaajan ja diakonin työ oppilaitoksissa on lähtökohdiltaan samanlaista, joten eri ammattikuntien edustajien tekemässä työssä ei ole suuria eroja. Myös peilattaessa Juntusen & Valtosen (2013, 205–207) tutkimuksen tuloksia oppilaitosdiakonien tiedonantoihin voi havaita, että oppilaitospappien ja oppilaitosdiakonien työ on hyvin samankaltaista. Kyseiseen tutkimukseen vastanneista kymmenestä henkilöstä yksi oli oppilaitosdiakoni, yhdeksän oppilaitospappeja (Juntunen & Valtonen 2013, 204), joten tutkimuksessa kuvataan pääosin oppilaitospappien työtä, minkä vuoksi edellä mainitun huomion voi perustellusti tehdä. Juntusen & Valtosen (2013, 206) tutkimuksessa merkittävänä oppilaitostyöntekijöiden työtehtävinä pidettiin yksilöihin – sekä opiskelijoihin että henkilökuntaan – keskittyvää auttamistyötä, yhteisöllistä tukemista sekä yhteisön asenne-, kulttuuri- ja muuhun ilmapiiiriin vaikuttamista. Lisäksi oppilaitostyöntekijöiden työnkuva nähtiin hyvin monimuotoisena.

4.8 Paikallisseurakunnan diakoniatyö vs. oppilaitosdiakonia

Tiedustelin oppilaitosdiakoneilta heidän kokemuksiaan siitä, miten oppilaitoksessa työskentely muistuttaa paikallisseurakunnan diakonia- tai nuorisotyössä työskentelyä. Lähes kaikki oppilaitosdiakonit löysivät sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia. Lisäksi yhtäläisyydet ja eroavaisuudet riippuvat hyvin paljon oppilaitosyhteisöstä, sillä kuten seuraavasta tarkastelusta ilmenee, yhtäläisyydet ja eroavaisuudet eivät noudata tietynlaisia säännönmukaisuuksia.

Paikallisseurakunnan tai seurakuntayhtymän yleisessä diakoniatyössä työskennelleet kokivat samankaltaisiksi asioiksi sielunhoidolliset keskustelut, päivystyksen, verkostoitumisen, yhteydenpidon sosiaalitoimistoon ja kotikäyntityön (Lintulahti 2016a), taloudellisen avustamisen (Lintulahti 2016a; Tuominen 2016), kohtaamisen (Kontinen 2016a), työssä vastaan tulevat teemat ja sen, että oppilaitostyössä on jonkin verran myös jumalanpalveluselämää (Koivisto 2016). Eroina taas nähtiin toisaalta taloudellisen avustamisen puuttuminen oppilaitosympäristöstä sekä oppilaitoksen laaja ja monimuotoinen seurakunta (Kontinen 2016a), kohderyhmä (Koivisto 2016; Tuominen 2016), avuntarpeiden erilaisuus (Tuominen 2016) sekä piirien ja ryhmien, työntekijäkokousten, Yhteisvastuukeräyksen ja päivystysten puuttuminen oppilaitosympäristöstä (Koivisto 2016). Lisäksi Koiviston (2016) mukaan oppilaitostyössä on hänellä enemmän rippikoulutyötä.

Nuorisotyössä työskennelleet taas kokivat samankaltaisiksi teemat (Nappar 2016; Turunen 2016a), ryhmäytykset (Turunen 2016a), verkostoitumisen, yhteistyön, työtteen sekä monikulttuurisuuden (Wilska 2016a). Erilaisena koettiin työhön liittyvä toiminta ja työaika sekä se, että oppilaitoksessa kohderyhmä on valmiiksi paikalla (Nappar 2016), hartaustoiminnan puuttuminen oppilaitoksesta (Nappar 2016; Turunen 2016a), kohderyhmän ikä (Turunen 2016a) sekä työympäristö ja -toverit (Wilska 2016a).

5 POHDINTA

5.1 Yleistä pohdintaa tuloksista

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyön tarkoituksena on auttaa niitä, jotka ovat suurimmassa avuntarpeessa (Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993; Helin ym. 2010, 50). Edellä mainittu tarkoittaa siis ensinnäkin sitä, että diakoniatyön kohderyhmänä ovat ne, jotka saattavat muuten jäädä varjoon. Toiseksi, toisesta näkökulmasta katsottuna, Helinin, Hiilamon & Jokelan (2010, 50) mukaan diakoniaksi kutsutaan vain työtä, joka toimii edellä mainitulla tavalla. Tässä työssä olen käsitellyt oppilaitosdiakonien tekemää työtä, mutta edellä mainitulta perustalta voikin kysyä, onko kyseinen työ diakoniatyötä, oppilaitosdiakoniaa, siinä mielessä, että sillä pyritään löytämään ne, jotka tarvitsevat eniten apua, vai tulisiko työtä tarkastella muistakin näkökulmista. Haastattelujen ja kirjallisuuden perusteella voi todeta, että oppilaitosdiakoni pyrkii yleisesti edistämään sekä opiskelijoiden että oppilaitoksen henkilökunnan hyvinvointia, joten yhtäältä työ keskityy yksilöiden tukemiseen, toisaalta yhteisön rakentamiseen. Tässä luvussa rakennan eräänlaista oppilaitosdiakonin tyyppiä, joka kuvastaa oppilaitosdiakonin työnkuvaa henkilökohtaisten tiedonantojen ja kirjallisuuden perusteella. Lisäksi tuon esiin ehdotuksia aiheiksi jatkotutkimukselle.

Oppilaitosdiakonien työ on hyvin monimuotoista. Siinä on havaittavissa yhtymäkohtia seurakunnan diakoniatyöhön, mutta siinä on myös elementtejä, jotka nousevat yksinomaan oppilaitoksen tarpeista ja tekevät työstä näin ollen omaleimaista. Suomalaisen diakoniatyön menetelmistä ja sisällöistä oppilaitostyössä esiintyvät muun muassa henkilökohtaiset keskustelut, kotikäynnit, taloudellinen avustaminen, palveluohjaus, ryhmät, retket, leirit, diakoniakasvatus ja erilaiset tapahtumat sekä joiltakin osin myös rippikoulu ja jumalanpalveluselämä (vrt. Helin ym. 2010, 54–55, 67–68; Rättyä 2012, 84, 86–87). Lisäksi oppilaitostyössä monikulttuurisuus on läsnä enenevässä määrin (Gävert ym. 2014, 9; vrt. Helin ym. 2010, 51). Edellä mainitut osa-alueet esiintyvät ja ilmenevät kuitenkin eri tavoin eri oppilaitosyhteisöissä ja eri oppilaitosdiakonien työnkuvassa. Kuten luvussa 4.3 on todettu, oppilaitosdiakonien kertomuksissa on havaittavissa yhtäläisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia. Työntekijöiden työnkuva vaihtelee sekä henki-

lökohtaisen koulutus- ja kokemustaustan että työympäristönä toimivan oppilaitoksen mukaisesti.

Suurin osa oppilaitosdiakoneista mainitsee ryhmäytykset, luokkavierailut ja oppituntien pitämisen tai jonkin/jotkin edellä mainituista työtehtäviinsä kuuluvaksi. Lisäksi lähes kaikki kuuluvat oppilaitosten hyvinvointityöryhmiin tai oppilashuoltoryhmiin. Moni on myös ollut mukana erilaisten kriisitilanteiden, esimerkiksi kuolemantapausten, jälkihuollossa, tai toimii ylipäänsä oppilaitoksen kriisityön ryhmässä. Edellä mainituista erityisesti hyvinvointiin ja kriisityöhön liittyvät teemat kuuluvatkin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyön osa-alueisiin (Helin ym. 2010, 51).

Oppilaitosdiakonilta voi saada sekä keskustelu- että käytännön apua (ks. myös af Hällström 2015; Koivisto 2015; Riutta 2014). Henkilökohtaisia keskusteluja opiskelijoiden ja henkilökunnan kanssa on haastattelujen perusteella vaihtelevia määriä. Keskustelut ovat sekä ennalta sovittuja että spontaaneja, minkä voi päätellä tuovan vaihtelua jo yksittäisen oppilaitosdiakonin päivittäisiin keskustelumääriin. Moni mainitsee haastattelussa erikseen sielunhoidolliset keskustelut osaksi oppilaitosdiakonin tehtävää.

Diakoniatyö sisältää Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa myös taloudellista avustamista (Helin ym. 2010, 50), ja oppilaitosdiakonien työssä se ilmenee vaihtelevasti. Osassa oppilaitosyhteisöjä oppilaitosdiakoni antaa taloudellista apua, kun taas joissakin yhteisöissä taloudellista avustamista ei ole ollenkaan. Taloudellinen avustaminen voi kuitenkin olla myös välillistä oppilaitosdiakonin tehdessä avustushakemuksen paikallis-seurakuntaan tai Kirkon diakoniarahastoon yhdessä opiskelijan kanssa. Tampereen oppilaitosdiakonin työnkuvaan kuuluu myös ruoka-apu.

Taloudellisen avustamisen ja ruoka-avun lisäksi oppilaitosdiakonin antamaa konkreettista apua on erilaisten käytännön asioiden hoidossa mukana oleminen: oppilaitosdiakoni voi esimerkiksi auttaa ja tukea asunnonhaussa sekä lähteä virastokäynnille yhdessä opiskelijan kanssa. Kaksi oppilaitosdiakonia mainitsee myös kotikäynnit osaksi työtään.

Oppilaitosdiakoni voi järjestää retkiä, leirejä ja virkistyspäiviä ja olla mukana erilaisissa oppilaitoksen tapahtumissa. Messutapahtumien lisäksi oppilaitosdiakoni voi osallistua

esimerkiksi oppilaitoksen valmistujaisiin tai muihin juhlatilaisuuksiin. Vaikka oppilaitosdiakonit eivät haastattelujen perusteella pääosin järjestä hengellisiä tilaisuuksia oppilaitoksessa, oppilaitosdiakoni voi olla mukana esimerkiksi joulukirkon tai -hartauden järjestämisessä.

Oppilaitosdiakoni on läsnä oppilaitoksen arjessa: hän päivystää ja kiertelee oppilaitoksen käytävillä ja kyselee opiskelijoiden ja henkilökunnan kuulumisia (ks. myös Riutta 2014; af Hällström 2015; Riutta 2015; Murtovuori 2016a). Oppilaitosdiakoni voi päivystää suunnitellusti oppilaitoksissa, mutta päivystysten järjestäminen riippuu hyvin paljon oppilaitosdiakonista ja hänen vastuuoppilaitostensa määrästä: suuri toimipisteiden määrä voi johtaa siihen, että säännöllistä päivystystä ei ole mahdollista järjestää. Joka tapauksessa kaikki oppilaitosdiakonit viettävät jollakin tavalla aikaa oppilaitoksessa kohdaten sekä opiskelijoita että henkilökuntaa. Yhdellä oppilaitosdiakonilla on työhuone oppilaitoksessa.

Diakonaattiuudistusta (ks. luku 2.1.6) koskevan keskustelun näkökulmasta on mielenkiintoista, että osa oppilaitosdiakoneista on koulutukseltaan nuorisotyönohjaajia. Se osaltaan kuvastaa ehdotusta uudesta diakonivirasta, jossa diakonin vihkimysvirkaan vihittäisiin niin diakoniatyöntekijöitä kuin nuorisotyönohjaajia. Tällöin myös nuorisotyönohjaajat olisivat siis kirkon vihkimysviran näkökulmasta diakoneja, vaikka koulutuksen kautta saatu ammattinimike säilyisi entisellään.

Napparin (2016) ja Wilskan (2016a) mukaan nuorisotyönohjaajan koulutuksen saanutta kirkon oppilaitostyöntekijää voidaan kutsua oppilaitosdiakoniksi muun muassa sillä perusteella, että työtä tehdään diakonisella otteella, ja tulkitsen heidän tässä kontekstissa viittaavan nimenomaan ihmisten tukemiseen ja auttamiseen keskittyvään työhön. Siten voisi päätellä, että oppilaitosympäristössä nuorisotyönohjaajia kutsutaan oppilaitosdiakoneiksi, sillä he tekevät auttamistyötä oppilaitoksessa, mikä viittaa perinteiseen 1800-luvulla vakiintuneeseen käsitykseen diakonian karitatiivisesta luonteesta. Taloudellinen avustaminen ei kuitenkaan kuulu nuorisotyönohjaajan koulutuksen saaneiden oppilaitosdiakonien työnkuvaan.

Verrattaessa Juntusen & Valtosen (2013) tutkimuksen huomioita tämän tutkimuksen oppilaitosdiakonien tiedonantoihin voi todeta, että oppilaitospappien ja oppilaitosdiakonien työ on hyvin samankaltaista. Oppilaitosdiakonian ”diakonisuutta” onkin mielenkiintoista pohtia edellä mainitun huomion näkökulmasta: jos oppilaitosdiakonin ja oppilaitospapin työ muistuttavat toisiaan, voiko oppilaitospapin työtä kutsua myös oppilaitosdiakoniaksi – tekevätkö hekin diakoniatyötä oppilaitoksessa? Karitatiivinen ulottuvuus vaikuttaa olevan samankaltaista kummallakin työntekijäryhmällä, ja sitä voidaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian historian näkökulmasta pitää nimenomaan diakonisena työotteena. Kuitenkin muut ulottuvuudet, jotka eivät suoranaisesti liity avustus- tai hoivatyöhön, liittyvät ehkä oppilaitosympäristöstä nouseviin tarpeisiin ja muokkaavat näin ollen oppilaitostyöntekijöiden työnkuvaa tietynlaiseksi. Voi siis myös kysyä, ovatko oppilaitosdiakonit diakoneja oppilaitoksessa, vai ennemminkin oppilaitoksessa työskenteleviä seurakunnan edustajia, jotka voisivat koulutustaustaltaan olla keitä tahansa. Esimerkiksi Kopperi (2015, 228) ja Malkavaara (2015, 11–12) toteavat, että Collinsin ajatuksia luonnehtien diakonit ovat diakoneja sen vuoksi, että he työskentelevät seurakunnassa tai ovat Jumalan valtuuttamassa tehtävässä – eivät siis sen vuoksi, että he tekevät auttamistyötä.

Yleisesti ottaen voi todeta, että oppilaitosdiakonien työssä painottuva hyvinvointi- ja kriisityö kuuluvat käytännössä sosiaalis-karitatiivisen diakoniatyön alaisuuteen. Oppilaitosdiakonit pyrkivät palvelemaan oppilaitoksia ja vastaamaan niiden tarpeisiin omalla työpanoksellaan ja asiantuntijuudellaan. Kirkon oppilaitostyöntekijät toimivat myös Jumalan läsnäolosta muistuttajina oppilaitoksessa (Kirkkohallitus i.a.c). He edustavat taustaorganisaatiotaan, Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa, mikä omalla tavallaan leimaa heidän työtään kristillisen tunnustuksen mukaiseksi työksi, vaikka tarkoitus ei ole tehdä käännytystyötä oppilaitoksissa (vrt. Riutta 2014; Murtovuori 2016a). Esimerkiksi virkapaita tai nimikyltti muistuttavat oppilaitosyhteisöä työntekijän taustaorganisaatiosta. Jumalan läsnäolosta muistuttamisen tai lähimmäisenrakkauden lähettiläänä toimimisen voidaan ajatella ilmenevän myös oppilaitosdiakonien työotteessa sekä pyrkimyksessä toimia vierelläkulkijana ja ihmisarvosta muistuttajana.

Diakoniatyön liturginen ulottuvuus ei kuitenkaan ole selkeästi näkyvillä oppilaitostyössä, vaikka osa oppilaitosdiakoneista mainitseekin olleensa mukana oppilaitoksen hen-

gellisissä tilaisuuksissa. Esimerkiksi oppilaitoksissa järjestetyistä muistotilaisuuksista oppilaitosdiakoneilla on erilaisia kokemuksia: toisaalta tilaisuus voi olla hengellinen, toisaalta tunnustukseltaan neutraali muistohetki (ks. luvut 4.3.3 ja 4.3.6). Lisäksi yksi oppilaitosdiakoni mainitsee rippikoulutyön osaksi omaa työtään. Hengellisyys on oppilaitosdiakonien sanojen mukaan mukana työssä joka tapauksessa, ovathan oppilaitosdiakonit kuitenkin kirkon edustajia, mutta konkreettisesti se ei välttämättä näy. Opiskelijat ja henkilökunta saattavat kuitenkin ottaa hengellisiä asioita esille esimerkiksi henkilökohtaisissa keskusteluissa.

Kopperi (2015, 228) toteaa, että John N. Collinsin mukaan varhaiskirkon diakonien tehtävä oli välittää uskoa ja rakkautta, ja nykypäivänä voisi todeta, että kyseisen tehtävän toteuttaminen voi tapahtua hyvin eri tavoin. Oppilaitosdiakonien työnkuva on myös hyvin monimuotoinen, mutta taustalla on ajatus hyvinvoinnin edistämisestä ja tukena olemisesta. Yleisesti ottaen diakonit niin sosiaalis-karitatiivisen toiminnan edustajina kuin Collinsin näkemyksen mukaisina yleisempiinkin tehtäviin valtuutettuina työntekijöinä voi ajatella rakkauden ammattilaisina – ovathan he saaneet myös muodollisen koulutuksen tehtävänsä – ja oppilaitosdiakoneilla onkin sen puolesta erityinen tehtävä erityisesti nuorison ja nuoren aikuisväestön joukossa erilaisissa oppilaitoksissa eri puolilla Suomea.

Kirkon oppilaitostyö, erityisesti oppilaitosdiakonia, on työmuoto, joka kokemukseni mukaan on monelle tuntematon. Oppilaitosdiakonien työn tuntemattomuus on luonnollista esimerkiksi sen vuoksi, että oppilaitosdiakoneja on Suomen 50–60 päätoimisesta oppilaitostyöntekijästä seitsemän. Muun muassa Tiina Snellmanin (2011, 40) opinnäytetyöstä käy ilmi, että oppilaitosdiakonia on potentiaalinen mahdollisuus oppilaitoksille. Tämän tutkimuksen pohjalta herää kysymys siitä, miten oppilaitostyöntekijöiden koulutusta tai oppilaitoksessa käytettävä nimike määrittää heidän työnsä sisältöä, toisin sanoen, onko oppilaitospappien, -diakonien, -nuorisotyönohjaajien ja -kanttoreiden työ keskenään samanlaista vai onko niissä eroa. Kuten tässä tutkimuksessa on huomattu, oppilaitoksessa käytettävä nimike ei välttämättä kerro henkilön koulutustaustasta. On tietenkin myös muistettava, että oppilaitoksessa työskentelevä seurakunnan työntekijä on oppilaitosyhteisölle ensisijaisesti kirkon edustaja, jolloin hänen virkanimikkeellään ei vaikuta olevan niin suurta merkitystä (ks. luku 4.1).

Edellä mainittua merkittävämpää olisi kuitenkin selvittää oppilaitosdiakonien työn vaikutuksia oppilaitosyhteisössä, sillä oppilaitosdiakonit viettävät paljon aikaa oppilaitosyhteisöissä ja heidän tekemänsä työ on hyvin monimuotoista. Samalla voisi tutkia sitä, miten oppilaitosdiakoneihin suhtaudutaan oppilaitoksessa ja minkälainen merkitys heidän työllään on oppilaitosyhteisön opiskelijoille ja henkilökunnalle. Snellmanin (2011, 6) opinnäytetyö liittyy osaltaan edellä mainittuun aiheeseen, mutta mielestäni teemaa olisi tärkeää tarkastella kaikissa oppilaitosyhteisöissä, joissa työskentelee oppilaitosdiakoni. Edellä mainittujen kysymysten käsittelyllä voisi myös tuoda tunnettuutta oppilaitosdiakonialle ja kirkon oppilaitostyölle ylipäänsä. Toisaalta voisi myös tutkia sitä, miten kirkon työntekijät suhtautuvat oppilaitosdiakonien ja muiden oppilaitostyöntekijöiden tekemään työhön.

5.2 Luotettavuus ja eettisyys

Selvityksessä on mielestäni lähtökohtaisesti vähän eettisiä ongelmia. Opinnäytetyötä tehdessäni olen kuitenkin ottanut huomioon tiettyjä asioita, jotka vaikuttavat prosessin eettisyyteen. Kerätessäni tietoa haastattelemalla olen kertonut tutkimuksen tarkoituksesta selkeästi ja kertonut haastateltaville, miten ja mihin käytän saamiani tietoja (Kuula 2006, 99–101, 104). Olen kysynyt mahdollisuutta käyttää haastateltavien nimiä kirjallisessa raportissa ja saanut kaikilta siihen luvan (vrt. Kuula 2006, 64): Koska tutkimuksen tietopohjana on käytetty asiantuntijahaastatteluja, nimien julkaiseminen on ollut mielestäni sopivaa. Jos tutkimuksessa olisi pohdittu esimerkiksi henkilökohtaisia kokemuksia oppilaitosdiakonina toimimisesta, nimien julkaiseminen ei olisi ollut yhtä asianmukaista. Lisäksi olen säilyttänyt haastattelumuistiinpanoja ja -tallenteita asianmukaisesti siten, etteivät ne joudu ulkopuolisten käsiin (Kuula 2006, 113), ja muutenkin pitänyt työhöni kirjaamani tiedot ulkopuolisilta salassa ennen työn julkaisemista (vrt. Kuula 2006, 115–116).

Selvityksen havainnot perustuvat aineistoon, joka on kerätty oppilaitosdiakonian asiantuntijoilta sekä kirjallisuudesta. Jotta selvitys olisi luotettava ja pätevä, olen kerännyt tietoa useista lähteistä ja eri toimijoilta. Kirjallisten julkaisujen valinnassa olen käyttänyt lähdekritiikkiä ja haastatteluissa olen pyrkinyt objektiivisuuteen ja kysynyt kaikilta

haastateltavilta työn kannalta olennaiset kysymykset. Lähdekritiikki erityisesti kirjallisten julkaisuiden suhteen on tärkeää, samoin kuin objektiivisuus haastatteluissa ja muussa viestinnässä, jonka tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa selvitykseen. Samat periaatteet vaikuttavat myös selvityksen eettisyyden taustalla: saatujen havaintojen tulee yhdessä muodostaa objektiivinen kuva tarkasteltavasta ilmiöstä (Kuula 2006, 25–26).

Inhimilliset tekijät voivat aina vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen: esimerkiksi se, että selvityksen tekijä ymmärtää jotakin väärin lähdekirjallisuudesta, tai se, että haastateltavat ymmärtävät tutkimuksen tarkoituksen eri tavoin, vaikuttavat tutkimuksen tietosisältöön. Olen kuitenkin saanut ohjausta ja vertaisarviointia opinnäytetyöprosessin edessä sekä lähettänyt haastattelujen pohjalta kirjoitetut opinnäytetyön osat haastatelluille tarkistettavaksi. Jälkimmäinen huomio lisää eettisyyttä ja luotettavuutta siten, että haastateltavat ovat voineet tarkistaa, olenko ymmärtänyt tiedonannot toivotulla tavalla, ja korjata haastattelujen koontia muutenkin, jos ovat havainneet siinä virheitä.

Kuten luvussa 3.2.2 on mainittu, suuri osa oppilaitosdiakonien työtä koskevasta aineistosta kerättiin avoimien haastattelujen avulla. Haastatteluja varten laadin kysymyslistan erikseen oppilaitosdiakoneille ja kirkkohallituksen asiantuntijalle, ja käytin asianmukaista kysymyslistaa jokaisessa haastattelussa. Kysyin kuitenkin kysymyksiä eri järjestyksessä ja jätin osan kysymyksistä kysymättä joissakin haastatteluissa, jos koin kysymykset tarpeettomiksi tai jos sain vastauksen kysymyksiin muualla keskustelussa. Ensimmäisissä oppilaitosdiakonien haastatteluissa kysyin useampia henkilökohtaiseen kokemukseen liittyviä kysymyksiä (ks. erityisesti viimeinen kysymys liitteessä 1), minä koin loppujen lopuksi tutkimukseni kannalta vähemmän merkitykselliseksi, ja siitä näkökulmasta, että käytän haastattelusta saamiani tietoja sellaisenaan, jopa asiattomaksi. Vastauksia edellä mainittuihin kysymyksiin en ole käyttänyt työssäni.

Asiantuntijahaastatteluista on tässä tapauksessa syytä todeta se, että tarkoitus on ollut saada niiden kautta mahdollisimman paljon tietoa oppilaitosdiakoniasta eikä esimerkiksi tutkia sitä, kuinka usein jokin ilmiö esiintyy eri oppilaitosdiakonien työssä. Merkittävämpää kuin saman asian ilmeneminen monta kertaa on jokaisen uuden asian esiintuminen, mikä laajentaa käsitystä oppilaitosdiakonin työnkuvasta. On myös kuitenkin

totta, että asiat, jotka toistuvat usein oppilaitosdiakonien työssä, ovat merkittäviä sen vuoksi, että niiden perusteella voi rakentaa oppilaitosdiakonin työn ydintä.

Haastatteluista neljä tehtiin puhelimitse, neljä kasvotusten. Puhelimessa tehtyjä haastatteluja ei ollut mahdollista nauhoittaa eikä näin ollen myöskään litteroida. Kasvotusten tehdyt haastattelut nauhoitettiin ja olen tehnyt niistä suppeita litterointeja sekä muistiinpanoja haastattelutilanteen jälkeen. Tarkoituksena on ollut löytää olennaiset tiedot työtä ajatellen. Puhelinhaastatteluista pyrin tekemään tarkat muistiinpanot. Nauhoitetun materiaalin puuttuminen osasta haastatteluja vähentää tietenkin eksaktia tietoa ja mahdollisuutta palata muistiinpanojen ulkopuolelle jääneisiin asioihin, mutta haastattelujen määrä ja oppilaitosdiakonien kertomuksissa esiintyvät yhtäläisyydet lisäävät työn luotettavuutta. Lisäksi luotettavuutta lisää jo aiemminkin mainittu huomio siitä, että kaikki haastateltavat ovat tarkistaneet haastatteluista työhön kirjaamani asiat ennen työn julkaisemista, joten he ovat voineet sekä korjata virheellisiä tietoja että tuoda esille asioita, jotka eivät ole työstä ilmenneet.

Opinnäytetyössä esiintyvät lähdeviitteet mahdollistavat lukijoiden pääsyn saman tiedon lähteelle. Lisäksi tässä tutkimuksessa esiintyvät tiedot eivät ole tutkimuksen tekijästä riippuvaisia, joten kuka tahansa voisi suorittaa samanlaisen selonteon, vaikka henkilökohtaiset tiedonannot eivät olekaan yleisesti saatavilla. Edellä mainittujen huomioiden perusteella voi todeta, että selvitys on sisällön puolesta luotettava niin kauan kuin sen sisältämät tiedot ovat ajankohtaisia.

5.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi on ollut merkittävä ammatillisen kasvun ja diakoniatyöhön liittyvän tietoperustan rakentamisen näkökulmasta. Prosessi alkoi jo syksyllä 2014 ja työn ydinkysymys muotoutui hiljalleen siten, että suurin osa opinnäytetyön työstöprosessista sijoittui vuoden 2015 syksyyn ja vuoden 2016 kevääseen. Vuosi 2015 oli otollista aikaa opinnäytetyön työstämiselle, sillä samaan aikaan käytävä keskustelu kirkkohallituksen esityksestä uudesta diakonin vihkimysvirasta toi uusia näkökulmia myös oppilaitosdiakonin työn pohtimiseen. Koen, että erityisesti diakonian historiaan ja diakonia-sanan

etymologiaan perehtyminen erilaisten tutkimusten ja artikkelien kautta on avartanut näkemystäni kirkon auttamistyöstä ja sen perusteista sekä diakonin vihkimysviran merkityksestä.

Kirkon oppilaitostyöhön perehtyminen on ollut mielenkiintoista – olenhan saanut paljon uutta tietoa kyseisestä työmuodosta. Lisäksi prosessi on ollut avartava myös siinä mielessä, että se osoittaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työkentän olevan hyvin laaja. Kirkolla on siis paljonkin mahdollisuuksia olla edistämässä hyvinvointia suomalaisessa yhteiskunnassa. Koen oppilaitosdiakoniaan perehtymisen erityisen tärkeänä, sillä minulla on jonkin verran kokemusta oppilaitoksissa työskentelystä muuten kuin kirkon edustajana, ja tulevana diakoniatyön ammattilaisena voisin hyvinkin ajatella itseni työskentelemässä myös oppilaitoksessa.

Opinnäytetyöprosessi on vahvistanut entisestään ammatillista identiteettiäni myös ylipäänsä tulevan kirkon työntekijän näkökulmasta. Diakonian teologiaan perehtyminen on ollut myös tutkimusmatka oman ”diakonian teologian” pohtimiseen ja – kuten aiemmin on jo mainittu – oppilaitosdiakonin työhön perehtyminen on avartanut näkemystä kirkon mahdollisuuksista olla mukana ihmisten arjessa monenlaisissa paikoissa.

Tähän tutkimukseen sopivien tutkimusmenetelmien valinta vaati ajatustyötä, sillä uuden tiedon rakentamiseksi oikean analyysimenetelmän löytäminen tuntui vaikealta. Koska aiheesta suoraan kertovaa kirjallisuutta on toistaiseksi hyvin vähän, tässä työssä oli tarkoitus tuoda esiin uutta tietoa. Selvityksen rakentaminen tiedonantojen ja kirjallisuuden avulla ilman selkeitä menetelmärameja tuntui asianmukaiselta tavalta tehdä opinnäytetyötä, vaikka toisinaan valittu tie sai myös epäröimään kulkemista: selkeiden raamien puuttuessa tutkijan tulee olla itsevarma ja luottaa siihen, että työ on menossa oikeaan suuntaan. Rohkaiseva palaute eri tahoilta on ollut tärkeää prosessin edetessä. Lisäksi erilaisiin tutkimuksen tekemisen tapoihin sekä etnografian periaatteisiin perehtyminen ja asiantuntijahaastattelujen tekeminen on ollut ylipäänsä antoisaa ja opettavaista.

6 LOPUKSI

Tässä opinnäytetyössä olen selvittänyt Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oppilaitosdiakonien työnkuvaa ja pohtinut oppilaitosdiakonian luonnetta. Työn tietopohjana olen käyttänyt sekä asiantuntijahaastatteluista että kirjallisuudesta saamiani tietoja. Tutkimus on laadullinen ja noudattaa osaltaan etnografisen tutkimuksen periaatteita, sillä saadun aineiston avulla on voitu luoda kuvaus oppilaitosdiakonien tekemästä työstä.

Suomessa työskentelee seitsemän oppilaitosdiakonia, mutta oppilaitostyöntekijöitä Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on ylipäänsä yli 50. Oppilaitosdiakonit työskentelevät pääosin sekä toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa että korkeakouluasteella, mutta yksi oppilaitosdiakoni vastaa erityisesti lukiotyöstä. Oppilaitosdiakonien työnkuva on laaja, mutta työ keskittyy pitkälti hyvinvoinnin edistämiseen oppilaitoksessa. Työhön liittyy kuitenkin myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon edustajana toimiminen, mikä oppilaitosympäristössä merkitsee esimerkiksi sitä, että oppilaitoksessa työskentelevän seurakunnan työntekijän koulutustaustalla ei välttämättä ole oppilaitosyhteisössä suurta merkitystä, sillä hänet mielletään joka tapauksessa kirkon työntekijäksi. Lisäksi voi ajatella, että oppilaitosdiakonit toimivat Jumalan ja lähimmäisenrakkauten lähetteinä ja ”rakkauten ammattilaisina” oppilaitoksessa edustaen hengellistä taustayhteisöään.

Sopivia aiheita jatkotutkimukselle olisivat muun muassa oppilaitosdiakonien tekemän työn vaikutukset sekä työn merkitys oppilaitosyhteisön jäsenille kaikissa oppilaitoksissa, joissa työskentelee oppilaitosdiakoneja. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää, onko oppilaitostyöntekijöiden koulutustaustalla suurta merkitystä heidän toimiessaan oppilaitoksessa. Tärkeä tutkimusaihe olisi myös kirkon muiden työntekijöiden suhtautuminen oppilaitostyöntekijöiden työhön.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Henkilökohtaiset tiedonannot:

Koivisto, Hanna 2016. Oppilaitosdiakoni, Tampereen seurakuntayhtymä. Tampere.
Haastattelu 25.2.

Kontinen, Ilona 2016a. Oppilaitosdiakoni, Porin evankelisluterilainen
seurakuntayhtymä. Pori. Puhelinkeskustelu 22.2.

Kontinen, Ilona 2016b. Oppilaitosdiakoni, Porin evankelisluterilainen
seurakuntayhtymä. Pori. Sähköpostiviesti 15.4. Vastaanottaja Nea Kivistö.

Lintulahti, Elina 2016a. Oppilaitosdiakoni, Jyväskylän seurakunta. Jyväskylä.
Puhelinkeskustelu 22.2.

Lintulahti, Elina 2016b. Oppilaitosdiakoni, Jyväskylän seurakunta. Jyväskylä.
Sähköpostiviesti 29.3. Vastaanottaja Nea Kivistö.

Murtovuori, Jussi 2015. Asiantuntija, Kirkkohallitus. Helsinki. Sähköpostiviesti 18.9.
Vastaanottaja Nea Kivistö.

Murtovuori, Jussi 2016a. Asiantuntija, Kirkkohallitus. Helsinki. Haastattelu 10.3.

Murtovuori, Jussi 2016b. Asiantuntija, Kirkkohallitus. Helsinki. Sähköpostiviesti 24.3.
Vastaanottaja Nea Kivistö.

Nappar, Pekka 2016. Oppilaitosdiakoni, Vantaan seurakuntayhtymä. Vantaa.
Haastattelu 4.3.

Tuominen, Salla 2016. Oppilaitosdiakoni, kansainvälisen työn diakoni, Oulun
seurakuntayhtymä. Oulu. Puhelinkeskustelu 23.2.

Turunen, Riikka 2016a. Nuorisodiakoni, Savonlinnan seurakunta. Savonlinna.
Puhelinkeskustelu 26.2.

Turunen, Riikka 2016b. Nuorisodiakoni, Savonlinnan seurakunta. Savonlinna.
Sähköpostiviesti 19.4. Vastaanottaja Nea Kivistö.

Wilska, Satu 2016a. Nuorisotyönohjaaja, oppilaitosdiakoni, Tikkurilan seurakunta.
Vantaa. Haastattelu 19.2.

Wilska, Satu 2016b. Nuorisotyönohjaaja, oppilaitosdiakoni, Tikkurilan seurakunta.
Vantaa. Sähköpostiviesti 1.4. Vastaanottaja Nea Kivistö.

Kirjallisuus ja Internet-lähteet:

- af Hällström, Elisa 2015. Henkinen tuki on opiskelijalle tärkeintä. *Silta* (1), 12–13.
- Ahonen, Risto A. 2002. Diakonia ja kirkon virka. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) *Diakonian käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja, 71–86.
- Airaksinen, Annemari 2014. Hyvä työ, paha työ – Oppilaitospapit ja työhyvinvointi. Haastattelututkimus kirkon oppilaitostyöntekijöiden työoloista ja työhyvinvoinnista. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Pro gradu - tutkielma. Viitattu 22.2.2016.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/155417>
- Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Johanna Ruusuvaara, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 372–392.
- Alasuutari, Pertti 1999. *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- CA, Augsburgin tunnustus, 1530.
- Collins, John N. 2014. *Diakonia studies. Critical Issues in Ministry*. Oxford: Oxford University Press.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.
- Gothóni, Raili 2012. Kehittyvä diakoniatyö. Teoksessa Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karolina Puuska (toim.) *Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Helsinki: Kirjapaja, 190–233.
- Gävert, Titi; Juntunen, Elina; Kantanen, Marja; Kuusi, Riitta; Kähkönen, Päivi; Laihia, Marja-Liisa; Murtovuori, Jussi; Mäkelä, Mikko; Sipola, Virpi; Sipiläinen, Ilkka & Suhonen, Katri 2014. ”Uskollisena perustehtävälle”. Katsaus kirkon erityistehtäviin 2014. Viitattu 19.1.2015.

- [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/31DA543CBBA51F2EC2257D81003F9BDE/\\$FILE/uskollisena%20perustehtavalle_301014.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/31DA543CBBA51F2EC2257D81003F9BDE/$FILE/uskollisena%20perustehtavalle_301014.pdf)
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö – Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Holliday, Adrian 2007. Doing and Writing Qualitative Research. Second edition. London: SAGE Publications.
- Ikonen, Tiina 2015. Yhteisöllinen diakonia muuttaa käsitystä diakonian tehtävästä kirkossa ja yhteiskunnassa. Lektio 29.5.2015 Helsingin yliopistossa järjestetyssä väitöstilaisuudessa. Diakonian tutkimus (2), 163–169.
- Juntunen, Elina & Valtonen, Minna 2013. “Mitä pappi tekee täällä?” Kertomuksia kirkon oppilaitostyöntekijöiden identiteetistä. Aikuiskasvatus 33 (3), 201–214.
- Kirkkohallitus i.a.a. Oppilaitostyö pähkinänkuoressa. Viitattu 13.3.2016.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43842F>
- Kirkkohallitus i.a.b. Ydinsaamiskuvauksia. Viitattu 19.1.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2B8D94>
- Kirkkohallitus i.a.c. Kirkon oppilaitostyöntekijän ydinsaaminen. Viitattu 28.3.2016.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/Ydinsaamiskuvaus.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/Ydinsaamiskuvaus.pdf) [sic!]
- Kirkkohallitus i.a.d. Koulu ja kirkko yhdessä. Viitattu 28.3.2016.
<http://koulujakirkko.evl.fi/yhteistyo>
- Kirkkohallitus i.a.e. Lista kirkon oppilaitostyöntekijöistä 2015. Viitattu 12.2.2016.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content43842F>
- Kirkkohallitus 2010. Diakonian viranhaltijan ydinsaaminen. Viitattu 26.1.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/diakonia_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)
- Kirkkohallitus 2014a. Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 9.9.2015.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf)
- Kirkkohallitus 2014b. Kirkkohallituksen yleiskirje nro 19/2014. Koulujen uskonnollisista tilaisuuksista ja uudesta oppilas- ja opiskelijahuoltolaista.

Viitattu 28.3.2016.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4E9DD1D1E9BF00E6C225771300403CB8/\\$FILE/kh-yleiskirje-240914-koulujen-uskonnolliset-tilaisuudet.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4E9DD1D1E9BF00E6C225771300403CB8/$FILE/kh-yleiskirje-240914-koulujen-uskonnolliset-tilaisuudet.pdf)

Kirkkohallitus 2015. Uutta diakonivirkaa koskevien säännösten lisääminen kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen. Kirkkohallituksen esitys 1/2015

kirkolliskokoukselle. Viitattu 25.1.2015.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/\\$FILE/KKH%20esitys%20-](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/$FILE/KKH%20esitys%20-)

[%20Uusi%20diakonivirka%2020012015%20II.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/$FILE/KKH%20esitys%20-%20Uusi%20diakonivirka%2020012015%20II.pdf)

Kirkkojärjestys 1991 v. 1993 / 1055, 8.11.1991 v. 1993. Viitattu 13.1.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Kirkkolaki 1993/1054, 26.11.1993. Viitattu 2.2.2016.

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Kirkkolaki 2012/1008, 21.12.2012. Viitattu 2.2.2016.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#a21.12.2012-1008>

Kirkolliskokous 2015a. Kirkkohallituksen esitys 1/2015. Viitattu 14.1.2016.

<http://kappeli2.evl.fi/kkoweb.nsf/asiatasnro/E271961250EBCEA1C2257DDC00451C90?OpenDocument>

Kirkolliskokous 2015b. Päätös. Viitattu 9.2.2016.

<http://kappeli2.evl.fi/kkoweb.nsf/asiatasnro/3D75001DCF59CA27C2257EF4003945ED?OpenDocument>

Kirkon tiedotuskeskus 2015. Kirkkohallitus esittää uutta diakonivirkaa. Viitattu 15.1.2016.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/C991B0D9435CD933C2257DD300498CF5?OpenDocument&lang=FI>

Koivisto, Hanna 2015. Oppilaitosdiakonia – mitä ja kenelle se on. *Diakonia* (2), 40–41.

Kopperi, Kari 2015. *Ristin rakkaus. Matka Lutherista suomalaisen seurakuntaelämään.*

Helsinki: Kirjapaja.

Kuula, Arja 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.* Tampere:

Vastapaino.

Kuusimäki, Kalle 2012. *Diakonia kirkon perustehtävänä.* Teoksessa Raili Gothóni,

Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karolina Puuska (toim.) *Kantakaa*

- toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja, 11–48.
- Lakivaliokunta 2015. Uutta diakonivirkkaa koskevien säännösten lisääminen kirkkolakiin ja kirkkojärjestykseen. Lakivaliokunnan mietintö 5/2015 kirkkohallituksen esityksestä 1/2015. Viitattu 4.4.2016.
<http://kappeli2.evli.fi/kkoweb.nsf/c7f32a5129224528c2256dba002d78f0/158cb3c9e98d151dc2257ef3004fcb36?OpenDocument>
- Lappalainen, Sirpa 2007. Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Latvus, Kari 2007. Auttajan viran alkuperän uusi tulkinta. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 52–82.
- Latvus, Kari 2009. Diakonian virka uusimman raamatuntutkimuksen valossa. Väärinkäsityksiä ja tosi rakkautta. Diakonian tutkimus (1), 36–46.
- Latvus, Kari & Elenius, Antti 2007. Auttaminen, diakonia ja teologia. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 11–33.
- Majamäki, Hannu 1999. Kirkon työ yliopistoissa. Teoksessa Markku Holma, Hannu Majamäki & Pekka Nummela (toim.) Oppia ikä kaikki – Kirkon oppilaitostyö opin tiellä. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1999: 1. Helsinki: Kirkkohallitus – kasvatustieteiden keskus, 236–244.
- Malkavaara, Mikko 2013. Nuori Tampere. Seurakuntien nuorisotyö Tampereella 1930–2010. Tampere: Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä, Nuorisotyö.
- Malkavaara, Mikko 2015. Diakonia ja diakonivirka. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 26. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Murtovuori, Jussi (toim.) 2014. Moniarvoinen oppilaitos. Kokemuksia ja näkemyksiä kirkon oppilaitosyhteistyöstä. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 5. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Nummela, Pekka 1999a. Seurakuntien ja ammatillisten oppilaitosten välinen yhteistyö. Teoksessa Markku Holma, Hannu Majamäki & Pekka Nummela (toim.) Oppia ikä kaikki – Kirkon oppilaitostyö opin tiellä. Suomen ev.lut. kirkon

- kirkkohallituksen julkaisuja 1999: 1. Helsinki: Kirkkohallitus – kasvatusasiain keskus, 137–148.
- Nummela, Pekka 1999b. Näkökohtia kirkon ja koulun väliseen suhteeseen. Teoksessa Markku Holma, Hannu Majamäki & Pekka Nummela (toim.) Oppia ikä kaikki – Kirkon oppilaitostyö opin tiellä. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1999: 1. Helsinki: Kirkkohallitus – kasvatusasiain keskus, 9–16.
- Opetushallitus 2014a. Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen sekä uskonnollisten tilaisuuksien järjestäminen lukiossa. Viitattu 28.3.2016. http://www.oph.fi/download/160304_ohje_uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_opetuksen_jarjestamisesta_lukiossa_.pdf
- Opetushallitus 2014b. Uskonnollisten tilaisuuksien järjestäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Viitattu 28.3.2016. http://www.oph.fi/download/160306_ohje_uskonnollisten_tilaisuuksien_jarjestamisesta_ammattillisissa_oppilaitoks.pdf
- Oulun opiskelija- ja oppilaitostyön historiikki i.a. Julkaisematon. Tuloste tekijän hallussa.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Kirkon Sisälähetysseura.
- Rapley, Tim 2002. Interviews. Teoksessa Clive Seale, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium & David Silverman (toim.) Qualitative Research Practice. London: SAGE Publications, 15–33.
- Riutta, Nina 2014. Mikä ihmeen oppilaitosdiakoni? Vantaan Lauri 6.8., 6–7.
- Riutta, Nina 2015. Oman elämän alkuun. Vantaan Lauri 20.8., 10–11.
- Räisänen, Heikki 2007. Raamattu, varhaiskirkko ja diakonia. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 37–51.
- Rättyä, Lea 2012. Diakoniatyö yksilöiden ja perheiden parissa. Teoksessa Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karolina Puuska (toim.) Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja, 80–110.
- Snellman, Tiina 2011. Diakoniatyötä oppilaitoksessa? Selvitys diakoniatyön mahdollisuuksista vantaalaisissa oppilaitoksissa. Diakonia-

ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan
koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Suomen ev.lut. kirkko 2015. Kirkkohallitus esittää uutta diakonivirkaa. Viitattu
23.1.2015.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/C991B0D9435CD933C2257DD300498CF5?OpenDocument&lang=FI>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2005. Nro 101 Piispainkokouksen päätös
diakonian viran kelpoisuusvaatimukseksi hyväksyttävästä
ammattikorkeakoulututkinnosta. Kirkkolainsäädäntö. Kirkon
säädöskokoelma nrot 63-. Viitattu 15.1.2016.

<http://kappeli.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/a16399f0218eff85c2256e6d00473b03/f9d939727ae35fe9c225714d0047532f?OpenDocument>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013. Nro 114 Piispainkokouksen päätös
pappisvirkaan vaadittavasta teologisesta tutkinnosta. Kirkkolainsäädäntö.
Kirkon säädöskokoelma nrot 63-. Viitattu 16.1.2016.

<http://kappeli2.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/fa46a819de58e4cdc2257784004024c3/58f91ed37fc2d2a6c2257c120049a499?OpenDocument>

Tampereen ev.lut. seurakunnat i.a. Seurakuntien oppilaitostyö. Viitattu 13.3.2016.

<http://www.tampereenseurakunnat.fi/opiskelijat>

Teologian Sanakirja i.a. Koinonia. Viitattu 2.3.2016. <http://sanakirja.teol.helsinki.fi/#/>

Tuominen, Salla & Kovács, Árpád 2014. Diakoniatyö oppilaitostyössä ja rajapinnoilla.
Teoksessa Jussi Murtovuori (toim.) Moniarvoinen oppilaitos. Kokemuksia
ja näkemyksiä kirkon oppilaitosyhteistyöstä. Suomen ev.-lut. kirkon
julkaisuja 5. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus, 145–147.

Vantaan seurakunnat i.a. Pappi oppilaitoksessa. Viitattu 9.2.2016.

<http://www.vantaanseurakunnat.fi/oppilaitoksessa>

Veijola, Timo 2002. Diakonian juuret Raamatussa. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko
Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian
käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 13–34.

Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta
Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.)
Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 107–128.

World Council of Churches 1982. Faith and Order Paper no. 111. Geneva: World Council of Churches.

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ OPPILAITOSDIAKONEILLE

- Mikä taustakoulutus sinulla on?
- Missä seurakunnassa/seurakuntayhtymässä työskentelet?
- Mikä on työtehtäväsi?
- Missä oppilaitoksessa työskentelet?
- Oletko päätoiminen oppilaitosdiakoni?
- Miksi henkilöä, jolla on nuorisotyönohjaajan koulutus, kutsutaan oppilaitosdiakoniksi?
- Mitä oppilaitosdiakoni tekee?
- Minkälaisissa elämäntilanteissa ihmiset hakeutuvat oppilaitosdiakonin vastaanotolle?
- Minkälaisista asioista oppilaitosdiakonin kanssa keskustellaan?
- Keskustellaanko oppilaitosdiakonin kanssa hengellisistä asioista?
- Miten oppilaitosdiakonin työtä ”mainostetaan” oppilaitoksiin yhteistyötä rakennettaessa?
- Minkälaista yhteistyötä oppilaitoksen muun henkilökunnan kanssa tehdään?
- Miten kirkon työntekijän rooli/edustajuus näkyy oppilaitosdiakonin työssä?
- Miten oppilaitoksen opiskelijat ja henkilökunta suhtautuvat oppilaitosdiakoniin?
- Tekeekö oppilaitosdiakoni samanlaisia asioita kuin seurakunnan diakoniatyöntekijä?
- Onko oppilaitosdiakonin työllä eroa muiden oppilaitostyöntekijöiden työhön?
- Miksi oppilaitosdiakonia järjestetään?
- Tuleeko oppilaitosdiakonia nähdä sosiaalis-karitatiivisena palveluna vai laajemmassa merkityksessä?
- Kuka on seurakunnan oppilaitostyöntekijä / seurakunnan diakoniatyöntekijä tai nuorisotyönohjaaja / oppilaitosdiakoni?

LIITE 2: HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ KIRKKOHALLITUKSEN ASiantuntijalle

- Milloin ensimmäiset oppilaitosdiakonin virat on perustettu? Mihin virat on perustettu ja miksi?
- Miksi kirkossa työskentelee oppilaitosdiakoneja?
- Kuka työskentelee oppilaitosdiakonina?
- Missä oppilaitosdiakoni työskentelee?
- Miksi oppilaitosdiakonit eivät pääosin työskentele korkeakouluissa?
- Mitä oppilaitosdiakoni tekee? Eroaako oppilaitosdiakonin työ oppilaitospapin työstä?
- Mitä oppilaitosdiakonia on?
- Miten eri ammattikunnat ovat edustettuina oppilaitoksissa?
- Miksi nuorisotyön ohjaajia kutsutaan oppilaitosdiakoneiksi?
- Mitä eri alojen työntekijät tekevät oppilaitoksissa?
- Miten oppilaitostyöntekijä edustaa kirkkoa oppilaitoksessa?
- Miksi suurin osa oppilaitostyöntekijöistä on pappeja?
- Miten uusia yhteistyökumppaneita etsitään? Miten kirkon oppilaitostyöntekijä ”mainostaa” itseään?
- Kuka päättää oppilaitostyön viroista?
- Mitä kirkkohallituksen oppilaitostyön asiantuntija tekee?